

SZAKDOLGOZAT

Nemoda Gréta

2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Károly Róbert Campus

**Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet
Vidékfejlesztési agrármérnök alapképzési szak**

A vidékre költözés változó motivációi napjainkban

Belső konzulens:	Dr. Koncz Gábor egyetemi docens
Belső konzulens intézete/tanszéke:	Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet
Készítette:	Nemoda Gréta

Gyöngyös

2023

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK	1
1. BEVEZETÉS	3
2. IRODALMI ÁTTEKINTÉS	5
2.1. A magyar vidéket meghatározó folyamatok	5
2.1.1. Vándorlási előzmények Magyarországon	5
2.1.2. A vándorlások irányai	5
2.1.3. Városokat/ településeket érintő folyamatok	6
2.1.4. A vidék fogalma	8
2.1.5. A ruralitás megnyilvánulása	9
2.1.6. Vidékfejlesztés, mint fogalom	12
2.1.7. Összetett fejlesztés szükségessége	13
2.2. Magyarországon meghirdetett támogatási programok	14
2.2.1. Magyar Falu Program	14
2.2.2. Falusi Útalap	14
2.2.3. Falusi Civil Alap	15
2.2.4. Falusi CSOK	15
2.3. A vidék vonzereje	16
2.4. Tanyák helyzete	18
2.4.1. Kialakulás	18
2.4.2. Tanyasi társadalom	19
2.4.3. A tanyák típusai	20
2.4.4. A tanyák mai helyzete	21
3. ANYAG ÉS MÓDSZER	23
3.1. Anyag	23
3.2. Módszer	24
4. EREDMÉNYEK ÉS ÉRTÉKELEŚÜK	26
4.1. Szekunder kutatási eredmények	26
4.2. Primer Kutatási Eredmények	33
5. KÖVETKEZTETÉS ÉS JAVASLAT	42
5.1. Következtetés	42

5.2. Javaslat	43
6. ÖSSZEFOGLALÁS	44
7. FELHASZNÁLT IRODALOM	46
8. ÁBRÁK JEGYZÉKE	49
9. TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	49
MELLÉKLETEK	50

1. BEVEZETÉS

Nemoda Gréta vagyok, vidékfejlesztési agrármérnök alapszakos hallgató. Szakdolgozatom témájául először is azért választottam a „Vidékre költözés változó motivációi” című témát, mert az alapképzésben töltött tanulmányaim alatt felkeltette a figyelmemet, hiszen a vidéki erőforrásokon belül kiemelkedő szereppel bír a humán erőforrás, amelynek elvándorlásának megakadályozása a vidékfejlesztés kulcskérdése.

Másodsorban pedig azért tartom ezt a témát hozzám közel állónak, mivel jómagam is vidéki vagyok. A Jászságban nevelkedtem, amire szeretettel tekintek, és egyre több olyan embert van szerencsém megismerni, aki büszke a jászsági identitására. Mindemellett találkoztam már büszke szabolcsival, hevesivel, nógrádival, de nagykáti tanulmányaim alatt megfigyeltem a Tápióság környékén élő ismerőseimet, akik szintén büszkén kivették részüket a helyi hagyományok ápolásában. Talán ezek az impulzusok vezettek idáig, hogy arra jutottam, a sokszínű vidéki életet és annak vonzerejét szeretném vizsgálni.

Kutatásom fókuszába a vándorlási folyamatok és az azokat kiváltó tényezők kerültek. Szerettem volna feltárni mik azok a kedvező és kedvezőtlen hatások, amelyek a vidéki lakosság vándorlását befolyásolják napjainkban és hogy az új lakóhely kiválasztásakor melyek az elsődleges szempontok.

A kutatásban fontosnak tartottam feltárni a magyar vidéki települések jelenlegi állapotát a közüzemi ellátottság, valamint gazdasági teljesítőképesség tekintetében. Elképzelésem volt, hogy a statisztikai leírásokon és elemzéseken túl a személyes preferenciákat is meg szeretném ismerni a lakóhely kiválasztásának esetében.

A szakirodalmi áttekintésemben célom volt a vidékfejlesztés és vidék fogalmát tisztázni és szemléltetni a vidékfejlesztés komplex rendszerét. Szerettem volna bemutatni a magyar vidéken bekövetkezett vándorlási folyamatokat, aminek eredménye a mai vidéken élő lakosság térbeli eloszlásának különbözősége. Mindezek mellett, célom ismertetni az Európai Unió álláspontját a témában, valamint a magyarországi kidolgozott stratégiát, amely a vidéki humán erőforrás megtartását hivatott megőrizni és létszámát tovább növelni.

Szintén ebben a fejezetben bemutatom a vidéki területek elemzésének szempontjait, valamint a vidéken lévő tanyák helyzetét. Személyes véleményem, hogy magyar vidékkel kapcsolatos témát a tanyák megemlézése nélkül feldolgozni nem lehet. Úgy vélem, a mai tanyahelyekre, mint a múlt felelevenítőiként tekinthetünk. Tekintettel arra, hogy szülőföldem,

a Jászság egykoron tanyás térség volt, ezen a területen mai napig több régi tanyahely áll, mint az országos átlag. A mai napig számtalan emléket, tárgyat lehet találni ezeknek az épületeknek a környezetében. A tanyasi életforma mára már szinte kihalt, manapság viszont egyre több tanya felől érdeklődővel találkozhatunk, amelynek legjobb bizonyítéka az interneten megjelenő, kifejezetten erre specializálódott hirdetőcsoportok.

Ráadásul az érdeklődők nemcsak szabadidős teleknek, hanem lakhatási alternatívaként is keresnek tanyákat. Talán ez a jelenség magyarázható az újonnan divatként terjedő fenntarthatósággal kapcsolatos elméletekkel, valamint a természetközelség előtérbe kerülésével. Ezen elméletek elterjedése összefüggésbe hozható a klímaváltozással, illetve a 2019-ben kitörő koronavírus járvánnyal, ami által bezártságra kényszerültük, és az emberben fokozottan megjelent a szabadság és természet iránti vágy. Az anyag és módszer fejezetben bemutatott kérdőívem segítségével igyekeztem választ kapni a vidéki életmóddal kapcsolatos véleményekre. E fejezetben be fogom mutatni a kutatáshoz felhasznált adatbázisokat és a kutatásban résztvevő kitöltők jellemzőit is ismertetni fogom.

A dolgozat elkészítése előtt hipotéziseket fogalmaztam meg, amelyek a következők voltak:

1. A lakóhely kiválasztásában fontos szereppel bír, hogy viszonylag alacsony áron jussunk ingatlanhoz, valamint a munkahely közelsége is döntő szempont.
2. A falvakban élők elégedetlenebbek a települések ellátottságával, mint a vidéki kisvárosok lakói.
3. A vándorlási irányok hazánkat tekintve nem változtak a 100 évvel ezelőttiekhez képest.

2. IRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1. A magyar vidéket meghatározó folyamatok

2.1.1. Vándorlási előzmények Magyarországon

A vándorlást, mint jelenséget több módon ítéldhetjük meg, ugyanis több módon értelmezendő fogalom. A vándorlás lehet úgynevezett külső vagy éppen belső vándorlás. Külső vándorlás alatt értjük az országhatárokon átvélő huzamosabb ideig tartó helyváltoztatást. Külső vándorláson belül is több esetet lehetséges elkülöníteni, ezek:

- állandó/ ideiglenes,
- illegális/ legális,
- csoportos/ egyéni,
- kényszer/ önkéntes.

Állandó jellegű vándorlás alatt értjük azt, amikor az alany állandó lakhelyét hátra hagyja és más településen lévő lakóhelyet választ állandó lakóhelyéül. Ideiglenes vándorlásnak tekinthető, amikor a vándorló állandó lakhelyét csak átmenetileg hagyja el, és például ideiglenes tartózkodási helyet jelent be.

A vándorlás önkéntes vagy kényszeres esetei a fegyveres harcok, konfliktusok elől menekülő személyek/ csoportok helyváltoztatása. Ezen csoportok jogi védelmét internacionális megállapodások biztosítják, melyekben rögzítésre kerültek a polgári és katonai intézkedések és a gondoskodás megnyilvánulásának módjai (Pirisi – Trócsányi, 2019).

2.1.2. A vándorlások irányai

Az első világháború előtt hazánkban a vándorlások irányai jellemzően a hegyvidék felől az alföldi területek irányába tartottak, majd ezt követte az ország teljes területéről a centrum, azaz Budapest irányába történő folyamatok megindulása. Az 1920-as években azonban felgyorsulni látszott a keletről nyugati irányba történő vándorlás is. Jellemezte az időszakot a városokba történő beköltözés, később ez okozta a városban és vidéken élő emberek arányának megváltozását. Budapest és környéke gyors ütemben kezdett népesedni (Demény, 2004).

Az első és második világháború közötti időszakban az urbanizálódás üteme megtört, azonban ekkor már akkora volt az aránya a budapesti lakosoknak, hogy minden 5. magyar budapesti lakosnak számított. A fővárost követően a nagyvárosokba való vándorlás is teret

nyert magának, többek között népszerű célpont volt Miskolc és Pécs. Nagy hatást gyakorolt a trianoni szerződés, hiszen ennek eredményeképpen az anyaországtól elválasztott magyarság közül sokan elhagyták eredeti otthonukat és az anyaországhoz tartozó területeken kerestek újat maguknak. Az ekkor elválasztott területeket, ahol többségében magyarok éltek, szoktuk peremvidékeknek is nevezni (Pirisi – Trócsányi, 2019).

2.1.3. Városokat/ településeket érintő folyamatok

Az 1960-as években történő megfigyeléseknek köszönhetően felfigyeltek arra a jelenségre, miszerint az ipari forradalom óta tartó városi lakosságszám növekedés visszaesett, sőt megtorpanni látszott. A városnövekedést mint folyamatot azonban jellemzi egy fajta szakaszosság. Ebben a szakaszosságban a fellendülés és a megtorpanás váltja egymást.

Észak-Amerikai szerzők közül B. Berry rendezte modellekbe az amerikai városfejlődési változásokat, míg Európában ezt a holland szerzőkhöz kötik. A holland iskola alapján négy részre bontható az urbanizáció:

- urbanizáció,
- szuburbanizáció,
- dezurbanizáció,
- reurbanizáció (G. Fekete, 2013).

Az 1970-80-as években, noha megtorpant a szuburbanizáció lendülete, akkor is jelentős hatással bírt ezen időszakban is a szuburbanizáció. Eredményeképpen, az úgynevezett szuburbán terek lakosságszáma megnőtt (Dudás, 2010).

„A szuburbanizáció definíciójából kiindulva, a városi népesség decentralizációja mellett a városi tevékenységek egy része is (beruházások, szolgáltatások) is kitelepül a város környéki terekbe, így feltételezhetjük, hogy mind a települést ellátó, mind más település igényeit biztosító szolgáltatások is megjelennek a szuburbán településeken.” (Tímár, 1999)

A városból való áttelepülést követően számos szuburbanizációs megjelenési formával találkozhatunk a településen:

- bővülő/ új szolgáltatási paletta,
- új utcák megnyitása,
- közlekedésváltozás (Dudás, 2010).

Magyarországon az 1990-es években a vidéki területek lakosságszámát számos tényező alakította. Egyes területeken a természetes szaporodás kedvezőbben alakult a városiakénál. Ezen évtizedben jelentős számú városlakó költözött át vidéki területekre. Ennek oka volt a városban jelentkező nehézségek, a megélhetés kapcsán. Érdekes módon ezek az emberek egyenesen hazánk legelmaradottabb térségeibe vándoroltak el (például Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye). Ez a megállapítás összefüggésbe hozható azzal, hogy a városok körüli dinamizálódás, a környezetében lévő településeket is dinamizálta, s ezzel ellehetetlenítette az egyébként is szűkösen megélő rétegeket (Bajmócy - Dudás, 2008).

A hazai kutatók, felfigyelve a kiköltözés jelenségére, annak tanulmányozását meg is kezdték. Erdei Ferenc megközelítése alapján a városok a körülöttük lévő kisebb településeket egyre nagyobb léptékben alakították a saját külvárosukká. Enyedi pedig elkülönítette a városodás és városiasodás meghatározását. Véleménye szerint a városodás tartalma, hogy a népesség térbeli elhelyezkedése változik a település szerkezetén belül. A városiasodás az életvitelben alkalmazott szokások, tevékenységek megváltozására fókuszál, ilyenek például:

- fogyasztási szokások,
- kulturális szokások,
- technológiai átalakulás stb. (Csurgó, 2013).

Ebben az időszakban viszont előtérbe kerültek továbbá a turisztikailag jelentős területek is, mint például a Balaton-felvidék vagy az Őrség. Ezek népszerű bevándorlási célpontokká alakultak (Bajmócy – Dudás, 2008).

Az 1990-es évek végét és 2000 évek elejét már a növekedésnek indult szuburbán terület jellemezte, valamint vidékies terek és biztos lakosságszámú kisvárosok (Bajmócy – Dudás, 2008). A kutatók négyféle szuburbanizációt különítettek el egymástól:

- intézményi szuburbanizáció,
- gazdasági szuburbanizáció,
- lakóhelyi szuburbanizáció,
- rekreációs szuburbanizáció.

Intézményi szuburbanizációnak számít, mikor egy adott városban lévő intézmény képviselőt alakít ki egy vidéki településen (például felsőoktatási intézmények). Gazdasági szuburbanizációról beszélhetünk, amikor vállalkozások települnek ki a szuburbán területekre. A harmadik eset, a lakóhelyi szuburbanizáció lényegében a vidéki területekre való költözéssel

valósul meg. Az utolsó eset, a rekreációs szuburbanizáció a pihenéssel, vendéglátással, turizmussal kapcsolatos lehetőségek áttelepülése a rurális területekre (Csurgó, 2013).

2005 táján azonban újra változást mutattak a városalakító folyamatok. Újra növekedést mutatott a városok lakosságszáma, mindeközben pedig a vidéki területek ismét csökkenést szenvedtek el. Ez viszont nem jelentette a szuburbanizációs folyamat megállását, ugyanis a Budapest környékén lévő területek dinamikája kevésbé lassult le, ellentétben az ország többi nagyvárosáéval, ahol esetenként a szuburbanizáció meg is állt (Bajmócy – Dudás, 2008).

2.1.4. A vidék fogalma

Ezt a fejezetet elsősorban a vidékfejlesztés és a vidék fogalmak definiálásával szeretném kezdeni, hiszen ezeket a fogalmakat nap mint nap használjuk a köznyelvben is, de meghatározásuk mégsem olyan egyszerű. A tudományterületek ugyanis maguk szemszögéhez és kapcsolódásukhoz alakítva alkalmazzák ezen fogalmakat.

A meghatározást a vidék fogalom esetében tovább bonyolítja a tény, miszerint a vidék alakulása folyamatosan változik a különböző alakító hatások miatt (G. Fekete, 2013).

Érdekességnek mondható, az angol nyelvben megfigyelt különbség a countryside és a rural között, ugyanis arra lett figyelmes, hogy az esetben ha üzletek terméket, vagy valaki például turizmusban egy szolgáltatást reklámoz, akkor a countryside vagy country kifejezést használja. Amikor a bűnözésről, vagyis crime-ről van szó akkor viszont a rural kifejezéssel alkotják meg. Tehát a vidéket kifejező szavak különböző érzelmi töltetet kaptak (Jones, 1995).

Anyanyelvünkben a vidék homogén tájként írható le, mely táj és tájegység is egyben. Legegyszerűbben pedig azt mondhatjuk, hogy minden vidék, ami nem Budapest. Ezek mellett a vidék leírható egy központ-periféria ellentéttel is, melyben a vidéki térségek a gazdasági középpontoktól messzebb lévő periférikus területként jelennek meg (Beluszky, 1999).

A tudomány szerint a vidéki térségek azonban nem léteznek nagyobb városok nélkül, hiszen ezek egymással összhangban, együttesen jelennek meg. Tehát fontos megjegyezni, miszerint minden város rendelkezik maga körül vidékies területtel és általában a vidékies területeknek is megvan a maga városa (ha mégsem, akkor viszont városhiányos térségről van szó) (Erdei, 1971).

Kulturális tekintetben kiemelendő, hogy a vidéki térségek centrumoktól való távolságából kifolyólag, a tradíciók megőrzői és képviselői. Jellemzően amiatt, mert a társadalmi folyamatok lezajlása ezen a területen lassabban ment végbe (G. Fekete, 2013).

2.1.5 A ruralitás megnyilvánulása

Az európai unió tagállamai között már a 20. század végén vita tárgyát képezte a ruralitás fogalmának meghatározása. A vitát kiváltotta egy tanulmány, amelyet Marc Mormont (1987) készített el. Ebben a tanulmányában Mormont azt írta le, hogy a rurális területeken olyan mértékben zajlanak változások, valamint az agrárium szerepének jelentősége is egyre kevesebb és ezen történések hatására a ruralitás fogalmát a használatban folyamatosan át-és újraformálják nemcsak a köznyelvben, de még a tématerület kutatói is (Kovách, 2012).

A vidéki térségek lehatárolásának módja még továbbá a mutatószámok használata. Ezeket népsűrűségi mutatószámoknak nevezik. Ez a mutatószám nem mindenütt egységes. Hazánkban a vidéki térségek felső határa 120 fő/ km², az Európai Unióban 100 fő/ km², az OECD országok szerint 150/ km² (G. Fekete, 2013).

Az általánosan használatos vidékfogalom egy társadalmi szerkezetre utal, amelynek keletkezése akkorra tehető, mikor megerősödött parasztság társadalmi bázisa az egész társadalmat tekintve, olyannyira, hogy a vidék sajátosságai miatt elkülönülni látszott, s emiatt elkerülhetetlen volt egy új fogalom használatának bevonása. (Kovách, 2012)

A ruralitás kifejezés magába foglalja a vidéki életmódot, annak társadalmát, illetve a gazdaságot is. Kifejeződése eltérő módon nyilvánulhat meg, hiszen befolyásolják a helyi sajátosságok, a vidékhez köthető tradíciók, a különböző sajátosságok és a gazdasági helyzetben bekövetkező módosulások (Jakab – Peti, 2020). Azonban meg kell jegyezni, hogy a magyar vidék az elmúlt időszakban, mint egyfajta városiak által fogyasztott termék jelent meg. (Csurgó, 2013) A ruralitás fogalmának alapját a paraszti kultúra adja, amihez kötődik az állattenyésztés és a növénytermesztés és ezek elválaszthatatlanok a vidéktől általánosságban tekintve és ezek mai napig kiemelt figyelmet érdemelnek. Az említett paraszti kultúrának része az építészet is melyben több stílusnak, elemnek létrehozói a ruralitáshoz köthetők. (Jakab – Peti, 2020).

A ruralitás további alkotóelemeként tekinthetünk mindemellett a gasztronómiára, a turizmusban, valamint a kulturális örökségben. (például: ruha, tánc, zene) (Jakab – Peti, 2020)

A többször említett kulturális örökségként értendők a folklórhoz kapcsolódó elemek, melyek kapcsolódhatnak a materiális vagy szellemi kultúrához. Ezen elemek ápolása minden település feladata, és legjellemzőbben kulturális rendezvényeken képviselik is őket a lokális szereplők. Ide sorolandóak a népzenehez, néptáncokhoz kapcsolódó szereplők, a képző-és iparművészetet művelők. Jellemzően ezeket az úgynevezett kulturális erőforrásokat kihasználva a települések a turizmust és a közösség szervezését ezen alapokra fektetik le. Az

idők folyamán azonban a vidéki életforma kinyilatkoztatásának módja is átalakulásokon ment keresztül és imázsába a közösség ereje, a hagyományok őrzése épültek bele leginkább. Külön szeretném kiemelni a természetet, amelynek ereje folyamatos felértékelődésen megy keresztül, tekintettel az egyre inkább környezettudatossá válás elterjedésének köszönhetően. Mindezek összesen kiegészülnek azzal a gondolattal miszerint az igazi és autentikus magyar kultúra a paraszti tradíciókból alakultak ki (Csurgó, 2013). A vidékiség megélése legjellemzőbben viszont a kifejezetten ezt fogyasztani akaró réteg között van jelen és ez a réteg viszont a turistákra korlátozódik (Váradi, 2007; Csurgó, 2013) Ennek alapját pedig egyfajta visszavágyódás adja egyfajta eredetinek mondható, jobb világhoz melyben nagyobb teret kap a közösség, az összekapcsolódás, a természet (Csurgó, 2014).

Társadalomban általánosságban a vidék idilljének jellemzői:

- lelki és mentális béke,
- természethez való kapcsolódás,
- közösség és összetartozás,
- csend és nyugalom ereje.

Ebben a felsorolásban tükröződik az a fajta idealizálás a társadalom részéről melyben a jobb világ reménye mutatkozik meg. Ezt a „jobb világ” vágyakozást alapvetően a városi problémák adják teremtették meg amelyek a:

- globalizáció,
- egyén fontossága, individualizmus,
- városi társadalom válsága.

Ezeknek a tünetei lettek az elidegenedés és a magány a nagyvárosokban. Ezekkel a problémákkal szemben állítva a vidéki területek romantizálása megkezdődött (Short 2006, Bell 2006). A vidékidill megteremtésével a régebbi világnézet iránti nosztalgikus vágyódás teljesedett ki (Csurgó, 2014).

A 19. és 20. században azonban a vidékértelmezés tekintetében a vidékimázból a két alapgondolat továbbra is kiemelendő maradt: a nemzeti ruralitással való összekötése valamint a ruralitáshoz kapcsolódó idill kritikája (Kovách, 2012).

A vidék romantizálásával már több kutató is foglalkozott, az eredmények alapján a hagyományos értékekre való igény mögött a posztmodern átalakulás van. Shulze (2000) szerint élménytársadalom alakult ki, melyet jellemez a korábbihoz képest magasabb jövedelem és az

ugrásszerűen megemelkedett szabadidő mennyisége. Ehhez a társadalomhoz még mindemellett hozzá tartozik a lehetőségek számának növekedése az élet minden területén. Ezek a változások mindent egybe véve eredményezték azt, hogy az esztétikum és az élményszerzés fontosságának soha nem látott szerep jut. Összességében Shulze ezt az elméletet a posztindusztriális társadalomtól indítja (Csurgó, 2014).

A nosztalgikus vidékkép elméletének felállításával szinte már elvárassá vált a vidék autenticitása, mely mögött a posztmodern és premodern értékek ellentétpárja húzódik meg, melynek utóbbi tagját erős felértékelődés jellemzi (Fejős-Szijártó, 2000; Csurgó-Nagy Kalamász, 2007).

A városi turisták legnagyobb nosztalgikus vágyakozásának ellenére a városokhoz egyre közelebb kerülnek a falvak az életmódmintákat, a foglalkozás szerkezetét, infrastruktúrát tekintve, hiszen akaratlanul is ugyan, de a városi lakosság kitelepedésével hatással vannak a falvakra tekintet nélkül arra, hogy turistaként vagy ingatlantulajdonosként vannak jelen. A tradicionális értelemben vett falu mára már a múlté, a hagyományos parasztságról pedig nem is beszélve. Foglalkozásszerkezet alapján pedig nem tudjuk leválasztani a falusi területeket és a falvakban sincs már akkora jelentősége a mezőgazdaságnak (Kovách, 2012).

A vidéki tér kihasználtságában nagy változások történtek, ugyanis az 1950-es évekig a mezőgazdaság, a parasztok használták legfőképpen a területet. A változást a modernizáció hozta el, amellyel ugyanis a mezőgazdasági termelés és területhasználat mértéke csökkent. Ezen történésekkel egyidejűleg új eszmék nyertek teret maguknak, többek között előtérbe kerültek a természetvédő mozgalmak, sőt modernizációellenes gondolatok is terjedtek. Érdekesség továbbá, hogy ezen eszmék mögött sok esetben városi aktivisták álltak és a „városi vidékfelfogás” alapján születtek meg ezen gondolatok (Kovách, 2012).

A 19. század vidékértelmezéseiből és rurális imázsaiból két alkotóelem maradt meghatározó a 20. században is: a nemzeti és rurális összekapcsolása és a rurális idill kritikája (Kovách, 2012).

Flynn és Lowe (1994) a rurális területek társadalmait 4 szempont alapján tanulmányozták:

- társadalmi szempontból,
- kulturális szempontból,
- politikai szempontból,
- gazdasági szempontból.

Végül a két kutató négyféle modellt dolgozott ki és arra jutottak, hogy négyféle fejlődési stratégia létezik a vidéki társadalmak számára, melyek a következők:

- paternalista vidék: lokális politikai szerepkör, helyi fejlesztés alkalmazása azon a területeken, ahol jellemző a nagyobb értékű magántulajdon és nagybirtokosok kezében van a termőterület. A politika és fejlesztés lehetőleg a nagybirtokosok igényei szerint történjen. Itt jellemző lehet az elitsport térnyerése, mint például a vadászat.
- megőrzött vidék: ahol a fejlesztéseket kevésbé preferáló, környezeti értékeket megőrizni akaró szemlélet övezte döntéshozatal van jelen, ott érdemes jellemzően fogyasztás-orientált tevékenységeket létesíteni. Ez az irányvonal általában megfelelő a középosztálybeli lakosok számára, akik szabadidős és pihenési célzatú tevékenységeket preferálnak elsősorban. A másik oldalt tekintve azonban a termelés-orientált mezőgazdasági szereplők ezen elméleteket általában elutasítják.
- klientalista vidék: ide sorolandók a városoktól távolabb eső területek, melyek előnyben rendszeresen részesülni szeretnének kormányzati támogatásokra, hiszen rá vannak utalva. Ezen területeken a politikai döntések meghozatalában a döntő szempont a lakosság jólétének biztosítása vezérli (például szociális jellegű kiadások, munkahely létesítése). Ezen területen meg kell jegyezni, hogy a mezőgazdasági szereplők és a mezőgazdasági fejlesztésekhez kapcsolódó innovációs ügynökségek klientalista kapcsolat van.
- konfliktus jellemezte vidék: azon vidéki települések, melyek az urbánus területektől távol találhatók és jelentősebb környezeti érték sem fellelhető. Jellemzően a politikai élet résztvevői családi gazdaságok és a hagyományos fejlesztési irányvonal képviselői a domináns szereplők. Az ilyen településeken a helybéliség dominál szemben a megőrzött vidéki irányvonalat jellemző szakértelemmel (Csire, 1999).

2.1.6. Vidékfejlesztés, mint fogalom

A vidékfejlesztés fogalom értelmezéseként elmondható, hogy megtervezett, tudatos döntések halmaza melyeknek célja lehet regionális, lokális vagy globális, és szem előtt tartja a vidéken élő emberek életminőségének javítását, illetve a környezetben meglévő erőforrások optimális hasznosítását, tekintettel a globális természeti egyensúlyra. Az Európai Vidéki Térségek Chartája szerint a vidékfejlesztés fő motivációi a következők: vidéki kulturális örökség védelme, emberi erőforrás megőrzése, és az ezeket segítő gazdasági tevékenységek előmozdítása (G. Fekete, 2013).

2.1.7. Összetett fejlesztés szükségessége

Az emberek életterületeként szolgáló környezetet négy alapvető környezeti egység testesíti meg. Ide sorolandó a gazdasági környezet, művi környezet (azaz mesterséges környezet), természeti környezet, és társadalmi környezet. Ezeknek együttes fejlesztése nélkül nem beszélhetünk vidékfejlesztésről, hiszen a vidékfejlesztés egy összetett és összehangolt fejlesztési stratégiaként értelmezendő.

- A gazdasági környezet a gazdasági élet megteremtéséhez szükséges tőkét, technológiát, termelési eszközöket, munkaerőt és a piacot foglalja magába.
- A mesterséges környezetet alkotja a tárgyi feltételek, az ember által létrehozott épületek, építmények, vasúti útvonalak, autópályák. Ide sorolandók továbbá a művészeti értékeket közvetítő műalkotások, és létrehozott látványosságok.
- Természetes környezet alatt értendő minden az ember által át nem alakított természetes környezeti elem. Például klíma, felszíni és felszín alatti vízkészlet, növényvilág, állatállomány. Ide sorolandó az ember is.
- Végül a társadalmi környezet tisztázása következik, melyben teret kapnak az emberek közötti viszonyok. Két nagy szegmensként tekinthetünk a társadalmi környezetre. Egyiket a tudás megszerzését és átadását támogató oktatás testesíti meg, míg a másikat a politikai intézmények (Bánlaky, 1998).

Ezeknek a különállónak látszó környezeti dimenzióknak különlegessége, hogy mégis együttesen alkotnak egy egészet, mely annak köszönhető, hogy az ember összekapcsolja őket egymással. Az ember nem csak összekapcsolja őket, de részüket is képezi, hiszen az emberiség képes ezeknek alakítására és átformálására. Ezt az összetett környezeti rendszert modernnek azonban csak akkor ítéldjük, ha alkalmas az ember szükségleteinek maradéktalan kielégítésére. (G. Fekete, 2013)

A feladat összetettségét mi sem mutatja jobban, mint hogy nemcsak elméleti megoldásokat szükséges találni a problémák megoldására, hanem olyan alternatívákat melyek előmozdítják a vállalkozási kedvet, segítik az önmegvalósítást és biztosítják a fizikai és társadalmi szabadságelemeket is. (Horzsa, 2022)

Ha a fejlődés minőségéről és módjáról esik szó, akkor a legpontosabb megfogalmazás a harmonikus és kiegyensúlyozott fejlődés, vagyis nem szabad korlátozni egyik terület fejlődését sem, valamint el kell kerülni egyik másik terület túlzott középpontba kerülését. Részterület

fejlesztésének esetében elkülönített programokkal lehetséges fejleszteni, de a területek egészének esetében rendszerszinten szükséges gondolkodni (G. Fekete, 2013).

2.2. Magyarországon meghirdetett támogatási programok

2.2.1. Magyar Falu Program

A program meghirdetése 2018 márciusában történt. Ekkor kaptak tájékoztatást az 5000 fő lélekszám alatti kistelepülések a programról, mint lehetőségről. Magyarországon ilyen kistelepülésből 2867 darab található és körülbelül a magyar lakosság harminc százaléka él ezeken a településeken.

A végrehajtási időszak megkezdése 2019-ben történt. Három nagy alappillért fogalmaztak meg a Magyar Falu Program számára, ezek:

- Falusi Útalap,
- Kisléptékű falusi fejlesztések alprogram,
- Lakhatási támogatás, azaz Falusi CSOK.

2021-től a három alappillért négyre bővítették, ugyanis belevonták a falvakban lévő piaci szereplőket is. A negyedik pillér kifejezetten a falusi kisboltokat hivatott megsegíteni, de emellett a mikrovállalkozások is bevonásra kerültek. Ezzel a támogatási rendszerrel a munkahelyek számának növelését szeretnék elérni, illetve a már meglévő vállalkozások gazdasági fejlődésének elmozdítását.

Alapvetően a Program kedvezményezettjei a meghirdetéskor magánszemélyek, egyházközségek, önkormányzatok és civil szervezetek voltak, de ennek kibővítése 2021-ben lehetővé tette a tankerületi központok számára való pályázást (Forrás: <http1>).

2.2.2. Falusi Útalap

A falusi útalap lényege, az állami fenntartású, három, négy, öt számjegyű utak felújítása. Ezzel lehetővé szeretnék tenni a vidéki lakosság és a vidéki munkavállalók minél biztonságosabb és egyszerűbb módon történő munkába jutását (Forrás: <http1>).

2.2.3. *Falusi Civil Alap*

A Falusi Civil Alappal a közösségépítő és társadalmi feladatokat is ellátó szervezeteket, illetve alapítványokat tervezték támogatni. Négy tevékenységgel kapcsolatban lehetett támogatást szerezni. Ezek a tevékenységek:

- gépjárműbeszerzés,
- eszközbeszerzés,
- programszervezés,
- ingatlanberuházás, -fejlesztés.

(Forrás: <http1>)

2.2.4. *Falusi CSOK*

2019 júliusától igényelhető ez a típusú támogatás és 2630 településen elérhető. Ezek a települések azok, ahol az elmúlt évtizedekben folyamatosan lakosságszám csökkenése figyelhető meg. Felhasználható ingatlan vásárlására, bővítésére, valamint korszerűsítésére. A maximálisan megszerezhető támogatás összege 10.000.000 forint, amely mellé további kamattámogatott hitel is igényelhető szintén vásárlásra és korszerűsítésre.

Két külön kategória került megállapításra, melyeknek kiindulási alapja az ingatlan már megléte, illetve meg nem léte. Ez látható a következő ábrán. Látható, hogy a legmagasabb támogatás az esetben érhető el, amennyiben a kedvezményezett három vagy több gyermeket vállal és ingatlant vásárol. A legkisebb összeget az a kedvezményezett csoport érheti el, aki egy gyermekkel rendelkezik és már meglévő ingatlanát szeretné korszerűsíteni. Megfigyelhető, hogy az összegek nem egyenesen arányosan növekednek a gyermekek számával, ennek célja az gyermekvállalás ösztönzése, hiszen előregedő korszerkezetet tudhat magáénak nemcsak a vidéki térség, de az egész ország (Forrás: <http1>).

Az 1. számú táblázatban látható a Falusi CSOK-igényléshez tartozó támogatási összegeket, melyet 2019. július és 2020. március közötti időszakban 45 milliárd Forint értékben, nyolcezer család vett igénybe. Az ingatlanok eladásában megmutatkoztak a támogatások, de még ez sem feltétlenül volt elég egyes falukban, hogy a tíz darabos átlagot elérjék (Plöchl, 2022).

1. táblázat: Falusi CSOK támogatási összegek
(saját szerkesztés, adatok forrása: <http1>)

	Falusi CSOK maximális összege:
	Vásárlás és korszerűsítés/ bővítés
Gyermekek száma	
Egy gyermek esetén:	600.000 Forint
Két gyermek esetén:	2.600.000 Forint
Három vagy több gyermek esetén:	10.000.000 Forint
	Falusi CSOK maximális összege:
	Meglévő lakás korszerűsítése, bővítése:
Gyermekek száma	
Egy gyermek esetén:	300.000 Forint
Két gyermek esetén:	1.300.000 Forint
Három vagy több gyermek esetén:	5.000.000 Forint

2.3. A vidék vonzereje

A vidék idillije többféle módon jelenik meg az emberek gondolataiban, de általában ezeket a véleményeket két nagy halmazba rendezhetjük. Az egyik nagy gondolatcsoport, a vidéket a nyugalom, a kevésbé rohanó életritmus és kiszámíthatóság jelzőivel definiálja. A másik csoport szerint a vidék a múlt és az elmaradottság képviselője (Csurgó, 2013). Noha jelen vannak pozitív imázsok a vidékkel kapcsolatban, valahogy mégis felülkerekedik egyfajta társadalmi integráció elérhetetlenség (Csurgó – Megyesi, 2016). Ezzel szemben létezik az az elmélet miszerint ahogy a kulturális és technikai fejlődés zajlik, manapság nem beszélhetünk helyhez kötöttségről (Tomay – Lajos, 2022). Sztereotípiákból nincs hiány, ugyanis a mai modernizálódott társadalomban sokak szerint a vidék még mindig a mezőgazdaság színtere és a mezőgazdaság pedig a szegény ember munkájaként jelenik meg. A gyermekkori nevelésben is találunk erre példát, mikor a rossztevő gyermeket kukoricán térdepeltették, vagy éppen kiküldték az iskolakertet ásni (Noorani, 2015).

Azonban azon gondolatok, amelyek kiszámíthatóság és biztonság megtestesítőjeként idealizálja a vidéket, nem feltétlenül a régi tradíciókat hivatottak előidézni, hanem azt fejezik

ki, hogy a mai embernek igénye van egy békésebb, minden értelemben jobb világ teremtésére (Csurgó, 2013).

Magyarország vidéki területeinek különbözőségét több tényező is meghatározza. Ide sorolandó például az adott terület elhelyezkedése, hiszen nagyon is befolyásoló tényező, hogy milyen közép- és kisvárosok közelében található, valamint a határközeliség is meghatározó e tekintetben. A táj jellemzői is nagyon meghatározóak, hiszen hazánkban is fellelhető akár folyók völgyében lévő terület, akár hegyvidéki is. Azonban hozzá kell tennünk, hogy legjellemzőbbnek mégis az alföldi, síkságok mondhatók (Rechnitzer – Smahó, 2016).

A vidéki területeket megkülönbözteti az is, hogy a benne található települések milyen sűrűen helyezkednek el bennük, valamint a maguknak a településeknek a milyensége is befolyásoló tényezőként tekintendő (Rechnitzer – Smahó, 2016).

A vidéki területeket csoportosíthatjuk gazdasági szerkezet alapján is, ezt úgy is megtehetjük, hogy arra vagyunk tekintettel, hogy mi a lakosság fő bevételi forrása. Ide sorolandóak a mezőgazdasági területek (például, ahol jelen van a borászat, gyümölcstermesztés vagy szántóföldi növénytermesztés) vagy a turisztikai/ üdülési térségek (klasszikus példája a Balaton). Bár meg kell említenünk, hogy jellemzően az úgynevezett „rustica nova” jellemzi a magyar vidéket Kovách Imre (2014) szerint, ami nem jelent mást, mint parasztság nélküli vidék. Ugyanis paraszti rétegről, a parasztságról már nem beszélhetünk a mai magyarországi társadalmi szerkezetben (Kotics, 2011). Sőt, Kovách (2014) véleményében az is szerepel, hogy a vidék társadalmi szerkezete napjainkban is folyamatos változáson halad át. A vidéki területek értékeléséhez visszatérve, fontos szempont továbbá a nagy központoktól való távolságuk, a társadalmi megítélésben vagy a politikai tekintetben elfoglalt pozíciójuk is. Mindezekben a szempontokon végighaladva tudjuk teljes egészében értelmezni és pozícionálni a területeket (Rechnitzer - Smahó, 2016).

Napjainkra már a vidéki települések többsége elveszítette a szoros kapcsolatát a mezőgazdasággal és élelmiszeriparral. Sok esetben ez azonban azt jelentette, hogy a kevésbé kedvező alkalmazkodóképességű települések elveszítették szerepüket és ennek hatására gazdaságilag nehéz helyzetbe kerültek. Ez a folyamat jellemzően a rendszerváltást követően indult el. Ez a helyzet tovább súlyosbodott az egyébként is kedvezőtlen adottságú területeken (például külső periferia, vagy Közép-Tisza vidéken). Ezeken a területeken jellemző volt az elvándorlás és munkanélküliség. Ekkor figyeltek fel a városokból való kifelé irányuló tömeges

vándorlásokra, valamint a külterületekre -akár tanyára- való költözést is. Ezeket pedig mind az olcsóbb megélhetés reménye mozdította elő (Dancsokné, 2020).

A magyar vidék eltávolodása a mezőgazdaságtól, mint fő tevékenységtől, azt hozta magával, hogy napjainkban már nemhogy a kisvárosokban, de még a falvakban is elenyésző a mezőgazdaságból élők száma. Mondhatni, a magyar agráriumból eredő hagyományainkat szinte csak mesterségesen szervezett rendezvényeken keresztül ismerhetjük meg. Ezzel egyetemben megszűntnek mondhatjuk a hagyományos családi közösségre épülő paraszti kultúrát és az azt körülvevő termelő vidéki életformát (Csatári, 2013). Sőt, a vidéki lakosság között van olyan réteg, amely kifejezetten már városihoz hasonló életkörülményeket szeretne kialakítani. Ez pedig konfrontációt okozhat bizonyos esetben a tradicionális, nyugodt vidéki képet megőrizni akarók között (Megyesi, 2007).

A tradicionális vidéki életérzést felváltották más értékek, ilyenek például:

- a körülvevő természet,
- nyugalommal teli lakókörnyezet,
- népi hagyományok tisztelete (Csatári, 2013).

2.4. Tanyák helyzete

2.4.1. Kialakulás

A tanya eredetileg halászati célhoz elhatárolt területet jelentett. Ez a jelentéstartalom jelző értékkel bírhat számunkra, hogy a tanyákra már régen is egyfajta környezetbe való illeszkedő elemként tekintettek (Csatári et al., 2005).

A tanyák kialakulásának időpontja nem köthető időponthoz, megcáfolva azt a tévhitet, hogy a tanyák a török hódoltság eredményeképpen jöttek létre. Az elmélet alapja, hogy a csaták lerombolták az akkori településeket, melyek helyén a tanyák az újratelepedés miatt épültek. Magyarországon a tanyák többsége elsődlegesen azért épült, hogy a mezőgazdasági idénymunkák idején szállást biztosítson az embereknek. A zárt szerkezetű településeken belül a háztartást vezették, a gyerekek és idősek egész évben ott éltek (Romány, 1973).

Becsei (2008) írta le először, hogy a tématerületet kutató szerzők egyetértenek abban, hogy a tanyákat alapvetőleg mint mezőgazdasági üzemegységeket kell kezelni, de ehhez párosul egy

életmód is melyet nem szabad figyelmen kívül hagyni. A települések kollektivitásának ellenkezője az individualizmust képviselő tanya. Ezzel szemben Bajmócy és Balogh (2012) szerint a tanyák olyan magányos településként értelmezendők, amelyek nem rendelkeznek település-maggal, valamint hiányoznak belőle alapvető funkciók (Romvári, 2022).

2.4.2. Tanyasi társadalom

A tanyai lakosság társadalmának alakulása körülbelül az 1930-as évekre tehető, ugyanis ekkor a jellemző volt a klebelsbergi iskolák építtetése és a templomok építésének száma is jelentős emelkedést mutatott (Csatári et al., 2005). A magyar vidéken lévő tanyák száma, és azokhoz tartozó lakosság száma az 1950-es években volt a legmagasabb, ekkor ugyanis több mint egymillió lakost számláltak ezeken a területeken (Romvári, 2022).

Annak ellenére, hogy beszélünk tanyai társadalomról, azt fontos tisztázni, hogy ezt a fajta társadalmat sosem jellemezte egységesség. Ez a típusú társadalom magába foglalta a parasztpolgárságot, de szegényparasztokat és béreseket is, akiknek célja az anyagi fellendülés volt ebben az időben. Olyan csoportok is voltak régen, akik más túlnépesedett országrészekből települtek át (például Kiskunságba) (Csatári, 2005). A nagy létszámú áttelepülés leglényegesebb területe az Alföld kisebb létszámban lakott területeire korlátozódik, hiszen itt népességmegtartó hatást sikerült elérni. Ennek az eseménynek hála, 1900-as évek elején az ország lakosságának több mint tíz százaléka külterületen élt, melyből több mint egymillió ember az alföldi tanyákon élt (Dövényi, 2016).

A második világháború által okozott károk és a földosztás miatt tovább nőtt a külterületi lakosság száma és a földreform következtében 75 000 új tanyát eredményezett. Jelentős volt a gyermekvállalás száma is, melyet sajnálatos módon az akkori szegénységnek tulajdonítható. Később a politikai vezetés a kollektivizálás elvét vallva, a tanyák felszámolását kezdeményezte. Társadalmi problémaként kezelve, megtiltották a külterületen való építkezést is. 1949-ben Erdei Ferenc Tanyai Tanács elnök vezetésével a tanyaközpontok létesítése megkezdődött, majd ezen központok községgé formálása is kezdetét vette az egész országban. Pár év alatt így 150 új község jött létre (Bray - Kovács, 2021).

A tanyasi emberek szerették a szabadságot. A maguk társadalmával meg is szervezték a saját gazdaköri eseményeiket, de volt, hogy olvasókört tartottak. Jó közösség lévén, segítették egymást. Ezt a fajta elválást a városoktól már csak olyan történetek szakították meg, mint például a kollektivizálás. Az 1950-es évek után az ország kezdett áttérni a nagyüzemi gazdálkodási módra a mezőgazdaság tekintetében, sőt tanyaépítési tilalmat is vezettek be. Ezen

intézkedések előidéztek a tanyasi lakosságszám megfogyatkozását. (Romvári, 2022) A folyamat hatása országos szinten érzékelhető volt, de azt mondhatjuk, hogy azt a települést, ahol mezőgazdasági szakszövetkezet jelen volt lassabban érte a tanyák felszámolása. Az talán nem meglepő, hogy a gyenge termőképességű földterületeken jellemzőbben maradt meg hagyományos gazdálkodású földterület. (Csatári et al. 2005)

2.4.3. A tanyák típusai

1973-ban Romány Pál megfogalmazása alapján négy tanyatípust különítene el egymástól. Csoportosítása a következő volt: kisüzemi tanya, háztáji tanya, önellátó tanya, átmeneti tanya, kerti tanya, átalakult tanya.

- A kisüzemi tanya:

A régi típusú tanyákhoz ez a tanyatípus hasonlít a leginkább. Az ismertetője, hogy az ott élők egyénileg termelnek és jellemző a családi munkaszervezet. Gazdálkodó életmódot élnek, és jellemző mindemellett a piacolás, a kupeckodás. Jellemző területei: Szabolcs, Jászság, Szeged környéke. Előfordulhat, hogy napszámban dolgoztatnak. Vásárolnak mezőgazdasági gépeket, de jellemzően nem a legnagyobb teljesítményűeket.

- Háztáji tanya:

Ezen típust is mezőgazdasággal foglalkozók lakják általában, viszont munkahelyükön nem komplex gazdálkodási feladatokat látnak el, hanem kifejezetten egy kisebb munkakört végeznek (például mezőgazdasági gépkezelő a helyi termelészövetkezetben). Életformájukat tekintve azonban megegyezők a kisüzemi tanyák lakóival. Általában állattartásból tudnak kiegészítő jövedelemhez jutni.

- Önellátó tanya:

Az ilyen tanyák lakosai nagyon elkülönülnek abban, hogy munkahelyükön egyáltalán nem mezőgazdasággal foglalkoznak. A mezőgazdasági termelés jórészt megszokásból zajlik a tanyájukon. Arányait tekintve, növekedő tendenciát mutat a tanyák típusai között, hiszen a mezőgazdaságban dolgozók száma is egyre kevesebb. Nem tekinthetők erős bázisnak, hiszen, ha előnyösebb jövedelemszerzési lehetőség adatik meg a faluban/ városban, erősödik az elköltözési hajlam.

- Átmeneti tanyák:

Újabb tanyatípusnak tekinthető. Ezt a típust csakis és kizárólag alvásra használják és nem ritka, hogy a lakói is váltakoznak. Ennek következménye többek között az is, hogy

mezőgazdasági termelés nem is zajlik a tanyán, valamint állapotuk is kifejezetten elhanyagolt.

- Kerti tanya:

Sajátos helyzetben vannak ezek a tanyák, hiszen voltaképpen nem tekinthetők igazán tanyának, csupán az infrastrukturális elmaradottságuk miatt nevezik őket azzá. Ezek a tanyák a települések határától nem messze találhatóak és mondhatni idők kérdése és kertvárosi övezetté alakulhatnak a települések területi terjeszkedése miatt. Mezőgazdasági termelés mértéke nagyon alacsony, sok esetben csak dísznövényeket találhatunk az épület környékén.

- Átalakult tanyák:

Ezeket a tanyákat van, hogy turisztikai célzattal vagy más egyéb speciális céllal vásárolják meg és alakítják át (például vadászházzá, múzeummá). Fellelhetők vendégházak, rendezvényházak is szép számmal (Romány, 1973).

2.4.4. A tanyák mai helyzete

Azóta is a tanyai lakosság száma folyamatos fogyást mutat, illetve előregedő korszerkezet jellemzi azt (Csatári et al., 2004). Nem elfelejtendő, hogy jelentős bevándorlási folyamat részese volt ez a terület korábban, ez által a területen élő társadalmi szereplők nehezen azonosíthatóak. Gazdálkodókon és őstermelőkön túl, megkülönböztetünk „újonnan jötteket”, és nem csak újgazdagokat, de úgymond újszegényeket is találhatunk. Esetenként vannak a városokból kiköltözők, akiket vagy érdek, vagy kényszer hoz ezekre a területekre. Általánosságban mégis úgy gondoljuk, hogy mai tanyai társadalom képe jelenleg többnyire rossz anyagi helyzetben lévő, idős emberek csoportja, kiknek közössége mára már széthullott (Csatári et al., 2005).

Így történt, hogy a tanyák átalakultak szabadidős vagy másodlagos otthonokká. Ezt jellemzően a városból jövő értelmiségi réteg tehetette meg, hogy pusztán kedvtelésből másodlagos használati céllal vásároljon ingatlant (Csatári et al., 2005). A 2011-es népszámlálás adatai szerint 306 ezren éltek külterületen, melynek 66 százaléka alföldi területen, és ennek is fele kizárólag a Homokhátság településein élt. Ezeken a területeken a tanyákon élők száma majdnem elérte a 20 százalékot (Romvári, 2022).

Összegezve elmondható, hogy a tradicionális értelemben vett tanyák elveszítették jelentőségüket. A tanyákon élők az élethelyzetük alapján elkülöníthetők hiszen vannak köztük fiatal párok, akik szimpatizálnak ezen életformával, emellett vannak kevésbé jó anyagi

helyzetű, mondhatni tanyára kikényszerülők, és végül, de nem utolsó sorban olyanok is, akik hobbyból döntenek ezen alternatíva mellett (Egri – Kőszegi, 2016).

3. ANYAG ÉS MÓDSZER

3.1. Anyag

A kutatási céljaim megvalósításához primer és szekunder kutatást egyaránt végeztem. Az előbbi keretében kérdőíves felmérést folytattam le, amelynek 'gondolati magját' a magyar vidék képezte. A magyar vidék nem jellemezhető homogenitással sem geológiai, sem társadalmi, sem pedig gazdasági szempontból. Földrajzi szempontból megjelenik a hegyvidék és alföldi ellentét. Gazdasági szempontból elmondható, hogy a dunántúli megyéket magasabb gazdasági mutatók jellemzik, mint az alföldieket. A szakirodalom jellemzően azt írja a témában, hogy a vidéki területeket legjelentősebben az befolyásolja milyen távolságra van Budapesttől, mekkora távolságra van az osztrák határtól és milyen településtípusok milyen arányban találhatók meg bennük. Ezen hatások mellett külön érvényesül a gyorsforgalmi utak, autópályák megléte is. Meg kell azonban jegyezni, hogy ezen hatások jellemzése csak általánosságban igaz, ebben a témában is akadnak kivételek (például Nógrád megye közel van Budapesthez, de mégis a leggyengébb GDP mutatószámmal rendelkezik országos szinten).

A magyar vidék településhálózat alapján sem mondható homogénnek, ugyanis előfordulnak városhiányos térségek (például: Somogy megye, Zala megye) és vannak városokban bővelkedő megyék is (például: Jász-Nagykun-Szolnok megye, Békés megye).

Ebben a fejezetben fontosnak tartom a 100 fős kérdőíves mintám főbb szempontok szerinti megoszlásának ismertetését, ami természetesen jelentős hatással volt a kutatási eredményimre is. Általánosságban kiemelhető, hogy a mintában magasabb volt a nők, a fiatal és középkorú korosztályok, a magasabb iskolai végzettségűek és a kisvárosokban élők aránya.

- Nemek szerinti megoszlás: 78% nő és 22% férfi.
- Korosztály szerinti megoszlás: 36% 30 év alatti, 19% 31-45 év közötti, 33% 46-60 év közötti és 12% 61 éves vagy idősebb.
- Befejezett legmagasabb iskolai végzettség tekintetében a kitöltők aránya a következő: 6% általános iskola, 15% szakiskola, 47% szakközépiskolai vagy gimnáziumi érettségi, valamint 32% diplomás.
- Lakóhely szerinti megoszlás: 2% tanyasi, 24% falusi, 54% kisvárosi, 9% kis-középvárosi, 4% középvárosi, 2% nagyvárosi, 5% fővárosi.

A szekunder adatok gyűjtését több adatforrásból végeztem, melyek az EUROSTAT, a Központi Statisztikai Hivatal, az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer honlapjain álltak rendelkezésemre. A Tanyafejlesztési Program kapcsán adatokhoz jutottam a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara honlapjáról.

3.2. Módszer

A szakdolgozatomhoz szükséges primer adatok begyűjtéséhez kérdőívkészítést és annak lekérdezését alkalmaztam. A kérdőív összesen huszonegy kérdést tartalmazott, mellyel az első négy kérdéssel a kitöltők, azaz minta tulajdonságait és jellemzőit szerettem volna megismerni. A kérdőív kitöltésének megkezdéseként a kitöltőnek válaszolnia kellett a nemét, lakóhelyét, a legmagasabb befejezett iskolai végzettségét illetően, valamint az életkora alapján be kellett sorolja magát egyikbe a megadott kategóriák közül.

Mindezt azért tartottam szükségesnek, hogy a kérdőív feldolgozása közben, ha valamilyen megállapítást szeretnék tenni, meg tudjam tekinteni, hogy hasonló válasz esetén nem-e valamilyen hasonlóság van a válaszolók között. A kérdőív szerkesztését Survio programmal végeztem el, melyet azért tartok fontosnak megemlíteni mert ezzel a programmal a megfelelő beállítások elvégzése után ezen szempontok mentén tudtam is elemezni a válaszokat. Például a válaszok lezárását követően meg tudtam tekinteni, hogy a kisvárosból válaszolók hogyan értékelték a támogatási formákat a vidékkel kapcsolatban, vagy éppen, hogy mit gondolnak a vidékről.

A kérdőív összeállítását követően, aktiváltam azt, hogy a válaszokat tudjam fogadni. A generált linket megosztottam az internetes ismeretségi körömben és egy hétig gyűjtöttem a kitöltéseket. Száz kitöltést követően visszavontam a kérdőív aktiválását, abból a célból, hogy több válasz ne érkezzon véletlenül sem, nehogy a statisztikát módosítsa.

A kérdések megválaszolását különbözőképpen tettem lehetővé, annak megfelelően, hogy a kapott eredmények feldolgozása hogyan valósítható meg a legcélravezetőbben. Többször is felvettem egy állítást a kitöltőnek, melyet négyfokú skálán kellett értékelnie annak megfelelően mennyire ért egyet az állítással. Azért választottam négyfokú skálát, mert azzal ki tudtam zárni a közömbös válaszokat. Ritkább esetben használtam a szabadszöveges válaszlehetőséget, mert attól tartottam, hogy a kitöltőknek elveszi a kedvét a kérdőív kitöltésétől, ha nagyon sok ideig gondolkodniuk kellene egy adott témán.

A szekunder adatok közül azért választottam a pénzürtékindex-táblázatot, a lakásállománnyal kapcsolatos tematikus térképeket, és a tanyafejlesztési program térképét mert úgy gondoltam, hogy jól bemutatják a végbemenő változásokat legyen szó térbeli vagy gazdasági jellegű változásról. A primer adatokat bemutató fejezetben szerettem volna megismerni, hogyan vélekednek a kitöltők a támogatási formákról, valamint azt is, hogy mennyire tájékozottak velük kapcsolatban. Legfőbb célkitűzésemnek azt tekintettem, hogy minél átfogóbb képet kapjak a vidék megítéléséről, a lakóhellyel kapcsolatos elvárásokról valamint arról, hogyan vélekednek a vidékiséget leginkább megtestesítő tanyasi életformáról.

4. EREDMÉNYEK ÉS ÉRTÉKELÉSÜK

4.1. Szekunder kutatási eredmények

A szekunder kutatásaim keretében a vidékre irányuló vándorlást közvetlenül és közvetve befolyásoló tényezőket több szempontból is megvilágítom. Az eredmények fejezetet ezért egy pénzürtékindex táblázattal kezdem el, mert úgy gondolom, hogy a Forintot érő infláció szorosan kötődik a választott témámhoz, hiszen a Forint értéke befolyásolja az ingatlanpiacot.

2. táblázat: Pénzürtékindex

(Forrás: Ártörténet.hu, adatsort készítette: Danyi Pál)

ÉV	↕ PÉNZNEM	↕ PÉNZÉRTÉKINDEX 2023=1
2010	forint	1,79
2011	forint	1,72
2012	forint	1,63
2013	forint	1,60
2014	forint	1,60
2015	forint	1,60
2016	forint	1,60
2017	forint	1,56
2018	forint	1,52
2019	forint	1,47
2020	forint	1,42
2021	forint	1,35
2022	forint	1,18
2023	forint	1

Danyi Pál, a 2. táblázat szerzője leírja, hogy az értékek nem reprezentálják a Forint vásárlóerejét, azonban úgy gondoltam a táblázat kiválasztásakor, hogy a Forint bázisához képest történő változása, valamint egy megvásárolni kívánt anyag vagy szolgáltatás árának alakulása együttesen összevetve valós képet tud mutatni a jelenleg fennálló helyzetről a Forint vásárlóerejének kapcsán. A Danyi Pál által bemutatott táblázat tudományosan megalapozott, a számítások alapjait a devizaárfolyamok, inflációs indexek képezik. Bemutatja a táblázat azt is, hogy a Forint nagyságrendileg hogyan gyengült az elmúlt évek folyamán. Látható, hogy értékét tekintve hat év alatt a felével csökkent. A pénzürtékindex táblázat eredménye együttesen

tekintve a 3. táblázattal bemutatja az elmúlt évben azt, ahogy a Forint vásárlóereje gyengült az 'építőipar piacán'.

3. táblázat: Lakásépítési költségek alakulása anyagköltség és munkadíj tekintetében 2015 bázisához viszonyítva

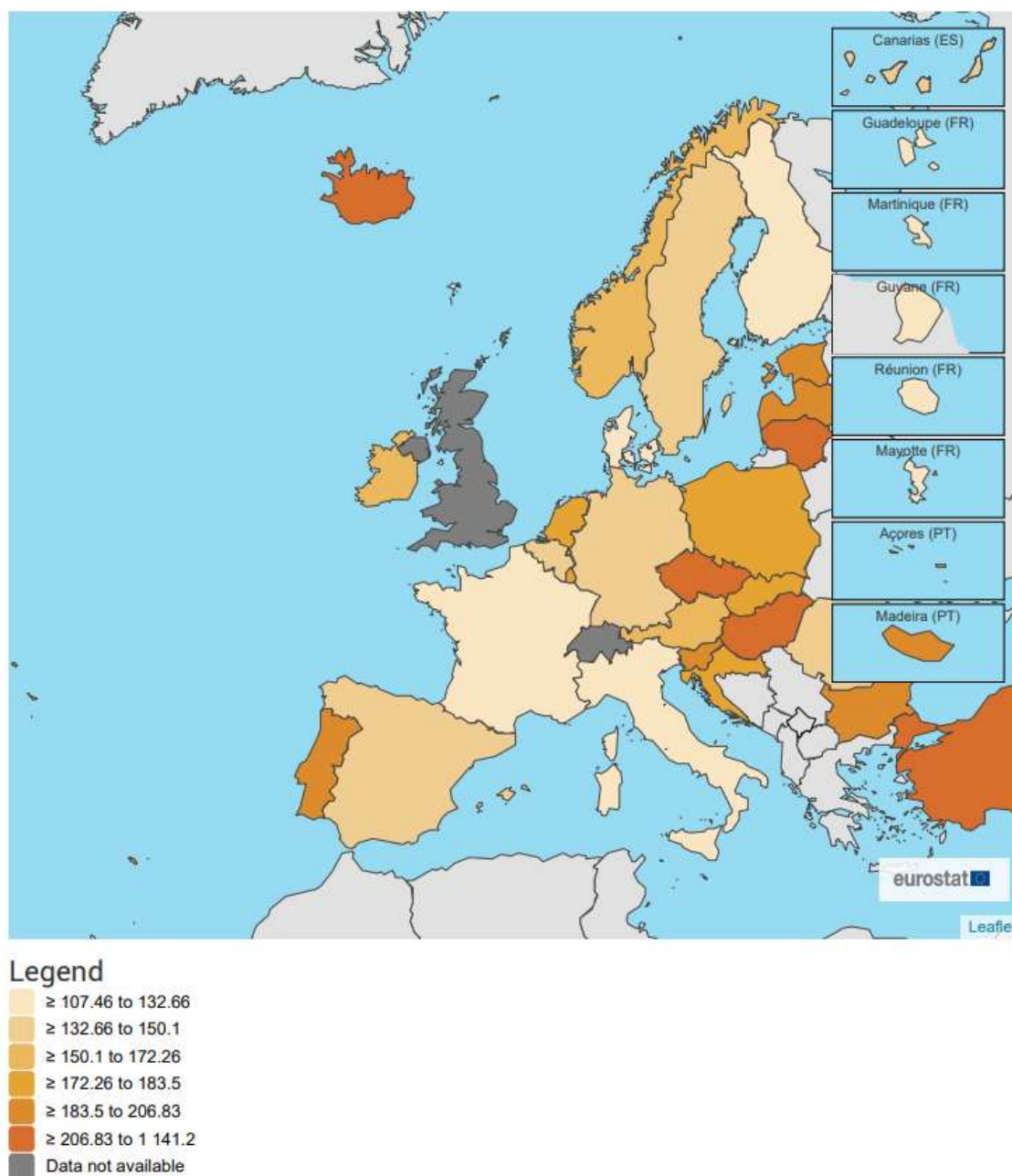
(Forrás: saját szerkesztés, adatok forrása: <http4>)

év	Építési költség	Ebből: munkaerőköltség	Ebből: anyagköltség
2010	-14,4	-20,6	-9,2
2011	-13,9	-21,6	-7,6
2012	-9,8	-16,5	-4,9
2013	-5,6	-9,6	-2,8
2014	-3,3	-5,1	-2,0
2015	0,0	0,0	0,0
2016	1,5	2,2	1,3
2017	8,5	15,6	3,4
2018	14,4	22,1	8,7
2019	25,7	36,2	18,0
2020	39,3	49,7	31,1
2021	61,3	64,0	58,4
2022	95,6	90,9	96,8

Az adatsor készítése közben azt a megállapítást tettem, hogyha a 2015-ös bázisét vizsgálva összehasonlítjuk az előtte és utána lévő 5 évet, akkor érdekes, hogy mekkora az ötéves változás mértéke az anyagköltség tekintetében, különösen a bázisév után lévő 5 évben, mely több mint háromszorosa a bázisév előtti éveknek. Ha pedig összehasonlítjuk a 2010-es és 2020-as évet, akkor pedig még nagyobb eltérést tapasztalhatunk, noha nem szabad figyelmen kívül hagyni az akkori forint vásárlóerejét sem. Ha a teljes építési költséget vesszük figyelembe, akkor szemmel látható az áremelkedés, azonban vegyük észre, hogy nem csak az árak nőnek, hanem az évről évre történő növekedés mértéke is! Az emelkedés mértéke 38 százalékot jelentett az anyagköltség tekintetében a 2021 és 2022 évben, és ez tulajdonképpen a legnagyobb mértékű emelkedés az egész adatsort tekintve. Ennek oka a 2022-ben bekövetkezett orosz offenzíva lehetett, melynek hatására az üzemanyag ára -tehát a szállítása is- megemelkedett. Munkaerőköltség szempontjából is látható, hogy a bázisév előtti ötéves emelkedés mértékének duplája jellemzi a bázisévet követő öt évet. A hazai áremelkedés bemutatásán túl, szeretném bemutatni az 1. ábrával az ingatlanárak emelkedésének százalékos alakulását az Európai Unióban a STADAT lakásárindex adatbázisa alapján. A lakásárindex a háztartások által vásárolt összes lakóingatlan (lakás, családi ház, sorház stb.) árváltozását méri, akár új, akár már meglévő. A saját építésű lakásokat nem veszi figyelembe.

Az EUROSTAT adatai alapján az áremelkedés mértéke 2022-ben 2015 bázisú adatokhoz képest a legkisebb mértékben Finnországban (107%), Olaszországban (108%) és Cipruson (109%) emelkedett. A legnagyobb mértékű növekedés Magyarországon történt, aminek értéke 262%. Ezt követi az izlandi 233%, és a litvániai 212% drágulás. Az Európai Unió átlag 146% volt. Az EUROSTAT adatsora alapján az összes vizsgált ország alapján Törökországban volt a legmagasabb a lakásárindex emelkedése (1141%), viszont én csak az EU tagállamokkal foglalkozom jelen dolgozat során.

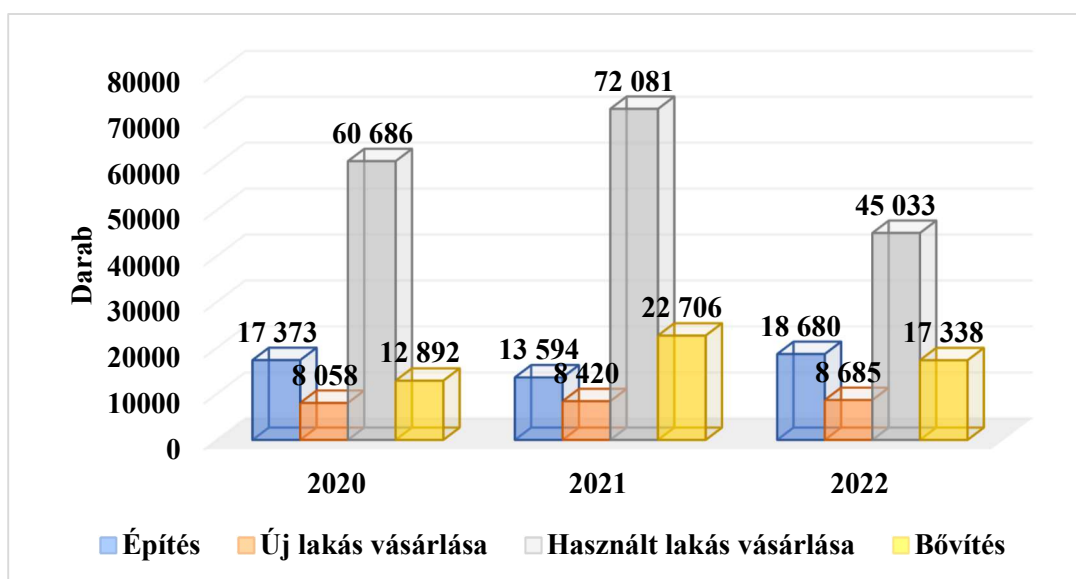
1. ábra: 2022-es áremelkedés százalékos mértéke Európában és Törökországban
(Forrás: Saját szerkesztés, adatok forrása: <http5>, 2023)

A 2. ábrával szeretném bemutatni a 2020-tól 2022-ig tartó időszakban a lakáscélú hitelek számának alakulását darabban kifejezve a különböző felhasználási cél szerint. Látható, hogy a legnépszerűbb felhasználási módnak a használt lakás vásárlása tekinthető. Ennek okát az előzőekben említettem, ami a megemelkedett építési költségnek tulajdonítható. Másik népszerűnek mondható választási lehetőség otthonteremtésre ezáltal a már meglévő ingatlan bővítése tekinthető.

2. ábra: Folyósított hitelek száma 2020-tól felhasználás alapján

(Forrás: saját szerkesztés, adatok forrása: <http4>, 2023)

Az épített lakások számának alakulásához kapcsolódó térképpel szeretném folytatni az elemzésemet, hiszen mindamelllett, hogy most már ismerjük az elmúlt években folyósított hitelek számát új lakás vásárlásának céljából, a legfontosabb szempont az számunkra, hogy ezeket az összegeket hol használták fel. A kérdésre a választ látványosan a 3. ábra szemlélteti.

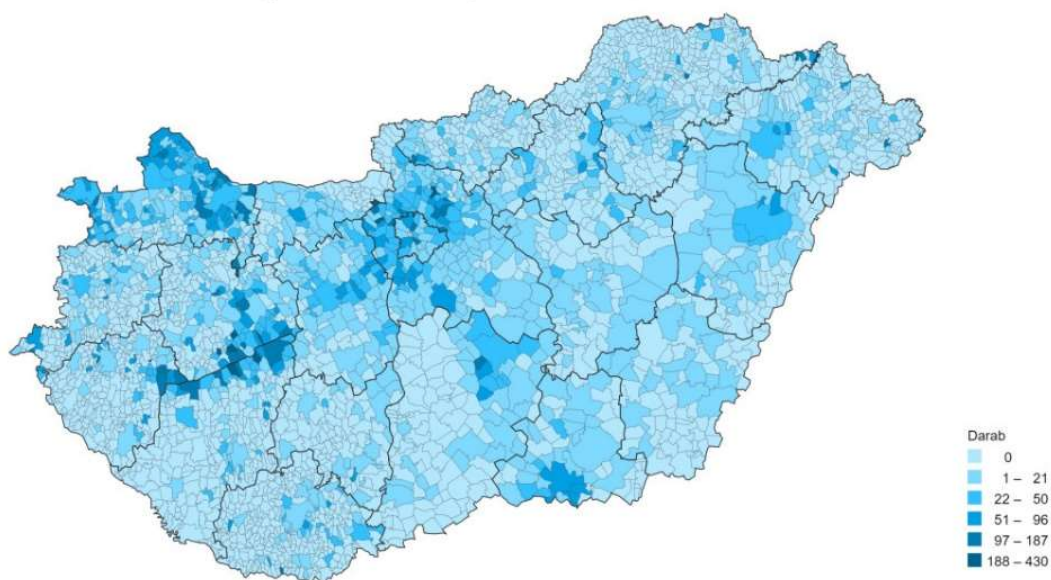
Az ábrát tekintve egyszerűen megállapítható, hogy az épített ingatlanok legnagyobb számban a Balaton déli partvidékére, Győr agglomerációjába, Sopron, Szeged, Gödöllő környékére koncentrálnak. A legnépszerűtlenebbnek a Dél-Dunántúl aprófalvas térsége, Bács-Kiskun vármegye északi része, illetve Békés déli területei ítéltethők. Tekintve az említett területek gazdasági teljesítményét, valamint az ott meglévő ingatlanárakat, levonhatjuk azt a következtetést, hogy ezen ingatlanok építése mögött az 'újjgazdag réteg' áll, amelynek megjelenésének következménye -az egyes prosperáló településeken- az új lakóparkok és településrészek épülése. (Pl.: Mogyoródon, Gödöllőn.) Úgy gondolom, a hipotézisem mely szerint a vándorlási irányok nem változtak a 100 évvel ezelőttihez képest, ezzel bizonyítást

nyert, hiszen manapság is a fővárosi és nyugati irányba való vándorlás a legjellemzőbb és emellett a hegyvidéki területek ma sem mondhatóak népszerű vándorlási célpontnak.

3. ábra: Az épített lakások 10 000 főre jutó száma településenként 2022-ben

(Forrás: <http2>)

Az épített lakások tízezer főre jutó száma településenként, 2022

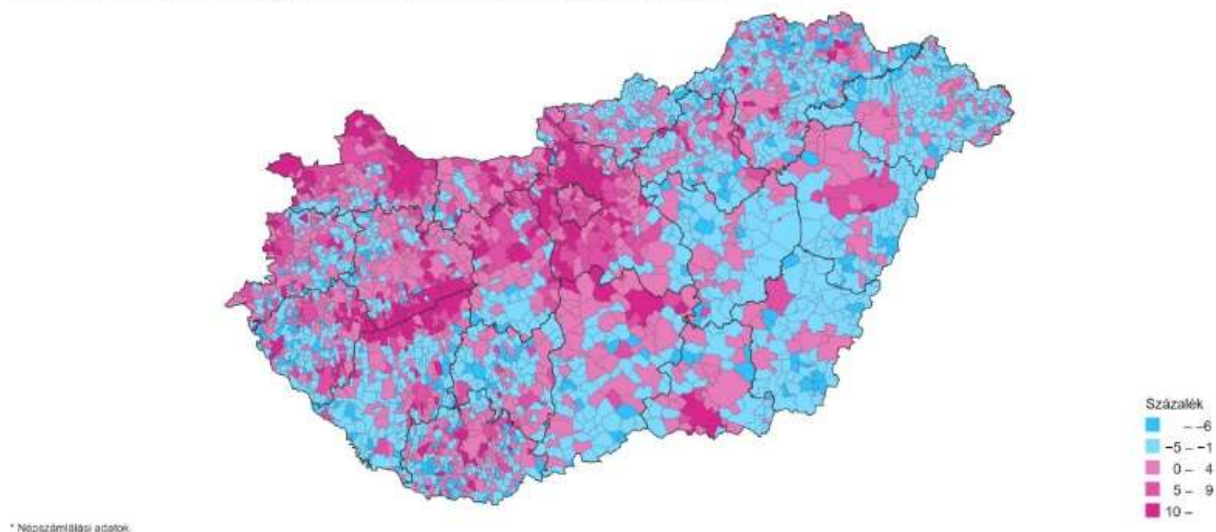

A korábbiakban említett népszerű területek a munkalehetőségek megléte miatt, és az ott működő gazdaságilag jól teljesítő ágazatok a viszonylag magas fizetésekkel az eredeti lakóhelyükről elvándorlásra készíthetők az embereket. Ennek következménye nem csak az, hogy a munkahelyet biztosító térségben fognak építkezni, ingatlant vásárolni vagy bérelni az elvándorlók, hanem az elhagyott területen lévő lakásállomány is meghaladhatja idővel a lakosság számát, melyeket ha nem tartanak karban tönkre mennek, rosszabb esetben fosztogatás, rongálás vagy házfoglalás áldozatává válnak. Különösen jellemző ez a jelenség vidéken a szegregációhoz közel elhelyezkedő területeken, például Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye, Heves vármegye, illetve Nógrád vármegye bizonyos részein. A megállapításomat alátámasztja a 4. ábra, mely szemlélteti nemcsak az új lakások építését, de a megszűnéseket is. Szeretném megjegyezni, hogy a települések előregedő korszerkezetét is figyelembe kell vennünk a térképet tekintve, hiszen az idősebb generáció között mai napig jellemzőek a minimum nyolcvan évvel ezelőtt épített ingatlanok, melyeket felújítani nem feltétlenül érdemes már a következő generáció számára.

4. ábra: Lakások számának alakulása 2011 és 2021 között (Forrás: <http2>)

A lakások számának alakulása, 2011–2022*

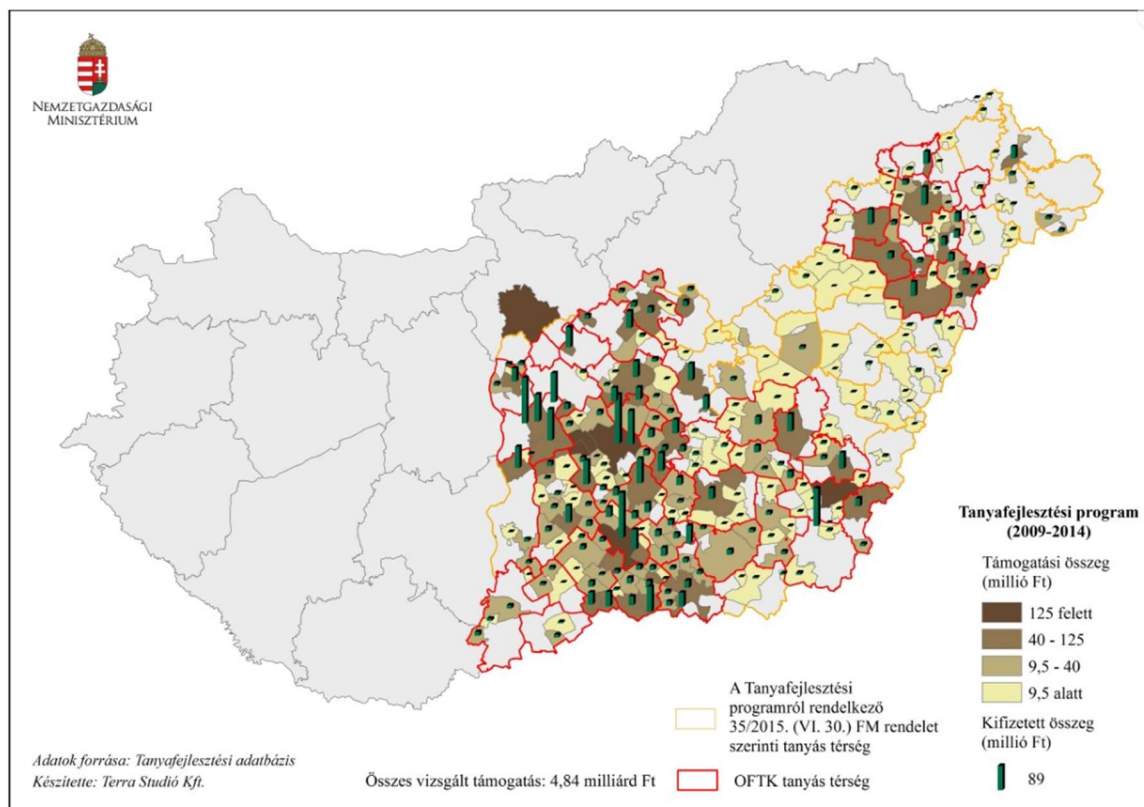
A lakások 2022. évi számának változása a 2011. évi állomány százalékában

A vidéki terek szempontjából azért is fontos az elvándorlási folyamatok, a lakásállomány és ingatlanárak alakulását figyelemmel kísérni, mert mindezen folyamatok a fiatalabb népességre kihatnak, akiknek megtartása a vidéki terekben a vidékfejlesztés kulcskérdését képezi. Ha nincs fiatal vidéken, egyrészt akkor az országokban úgynevezett 'vízfejűség' alakul ki a települések lakosságának eloszlásának szempontjából, másrészt pedig jól tudjuk, a vidék jelenti az ország éléskamráját. Ehhez a kérdéskörhöz kapcsolódóan szeretnék beszámolni a tanyasi életmóddal kapcsolatos kutatási eredményeimről. Napjainkban 600-700 ezer ember él hazánkban külterületen, ebből 200 ezren tanyán élnek, dolgoznak, jellemzően az Alföldön. 2011 óta az Agrárminisztérium minden évben meghirdeti a Tanyafejlesztési Programhoz kapcsolódó pályázati felhívásokat, hiszen a tanya nemzeti örökség részét képezi, valamint külön gazdasági egységként kezelendő. A koronavírus járvány alatt pedig felértékelődött az önellátás, a rövid ellátási láncok és a hazai minőségi élelmiszerek fontossága.

2011 és 2021 között 2761 pályázat részesült támogatásban, melynek együttes összege eléri a 11,2 milliárd forintot. A Program célja a tanyákon élők életszínvonalának javítása, az önellátásra való áttérésre való ösztönzés, az alapvető szolgáltatások és infrastrukturális feltételek biztosítása a tanyás térségekben. A pályázati leírásban meghatározott területekről számolnak jelentkezőkkel, melyeket jól szemléltet a korábbi időszak kiírásának eredményéről szóló 5. számú ábra.

5. ábra: Tanyás térségnek számító területek a Tanyafejlesztési Program alapján
(Forrás: <http3>)

2023-ban a Tanyafejlesztési Pályázat vissza nem térítendő támogatást kínál a jelentkezőknek, egy tanyáról egy fő adhat le pályázatot és a felsorolt kötelezően vállalandó tevékenységek közül választania szükséges egy vállalatot. Az önerő mértéke 5%. A tanya tekintetében azonban fontos kritérium, hogy minimum egy hektár földrészlet, illetve gazdasági épület is szükséges, hogy tartozzon hozzá. A pályázathoz kapcsolódó keretösszeg 17 milliárd forint, és 470- 600 támogatói okiratra számítanak, ha ez az összeg kihasználásra kerül. A kötelezően teljesítendő tevékenységek pedig a háztartási szintű szennyvízkezelés, ivóvízellátás, villamos energia, szigetüzemű rendszer kiépítése. Ezzel a pályázati kiírással is az a cél, hogy a tanyavilág és települések közötti különbségek csökkenjenek. Érdeemes viszont megjegyezni, hogy a programhoz való csatlakozás területe meghatározott, nincs országos szintre kiterjesztve.

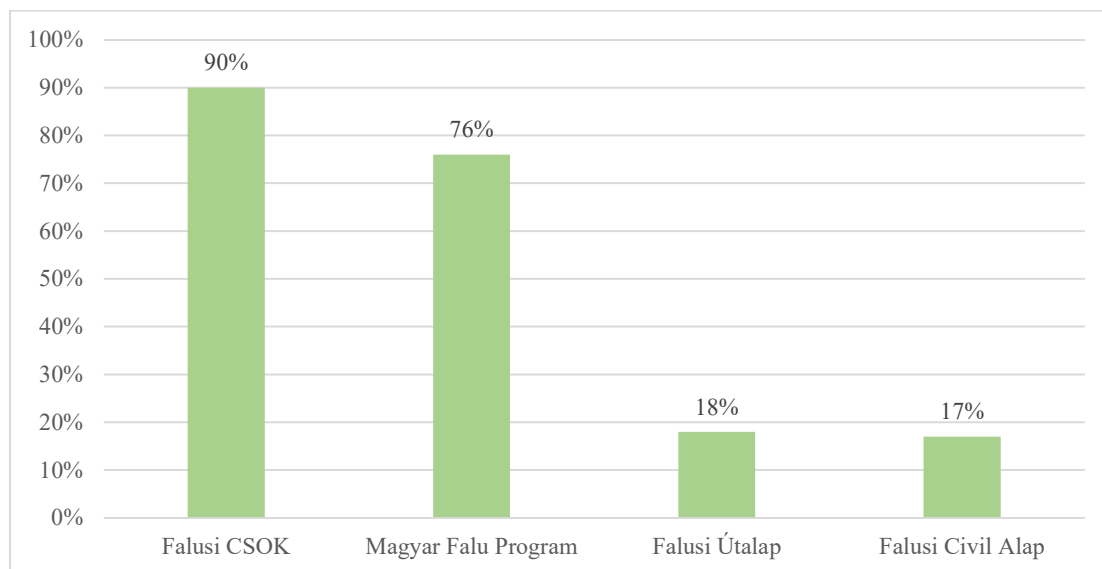
4.2. Primer Kutatási Eredmények

Ez a fejezet a kutatási téma szempontjából három nagyobb tématerületre terjed ki. Az első a támogatások megítélését hivatott bemutatni, a második a tanyákkal kapcsolatos véleményeket vitatja és végül, de nem utolsó sorban helyet kap benne a vidékiség megítélése, a költözéssel és vándorlással kapcsolatos attitűdök.

Először is szeretném bemutatni a vidéki támogatásokkal kapcsolatos eredményeimet. Az előzőekben bemutatott kérdőívemben a pár kérdés erejéig kitértem arra, hogy milyen szinten ismertek az alábbi támogatási formák: Falusi Civil Alap, Falusi CSOK, Magyar Falu Program és a Falusi Útalap. Különös tekintettel a CSOK támogatásra, külön kérdésként feltettem a kitöltőknek, hogy mennyire ismerik, és hogyan ítélik meg. Mivel az előbbi kérdés feleletválasztósként szerepelt, ebből diagramot tudtam készíteni. Ezzel ellentétben a CSOK ismeretségét és megítélését szabad szöveggként hagytam kitölteni. A 6. ábrán látható az általam készített kérdőívet kitöltők válaszai az említett támogatási formákkal kapcsolatosan. Ahogyan azt feltételeztem is, beigazolódott, hogy a Falusi CSOK támogatásról hallottak a legtöbben. A Falusi Civil Alap végzett az utolsó helyen, melyet a Falusi Civil szervezetek részére hoztak létre.

6. ábra: Támogatási formák ismertségének megoszlása a kitöltők között

(Forrás: saját szerkesztés, saját kérdőív felmérés eredménye alapján, 2023 évi adatok)

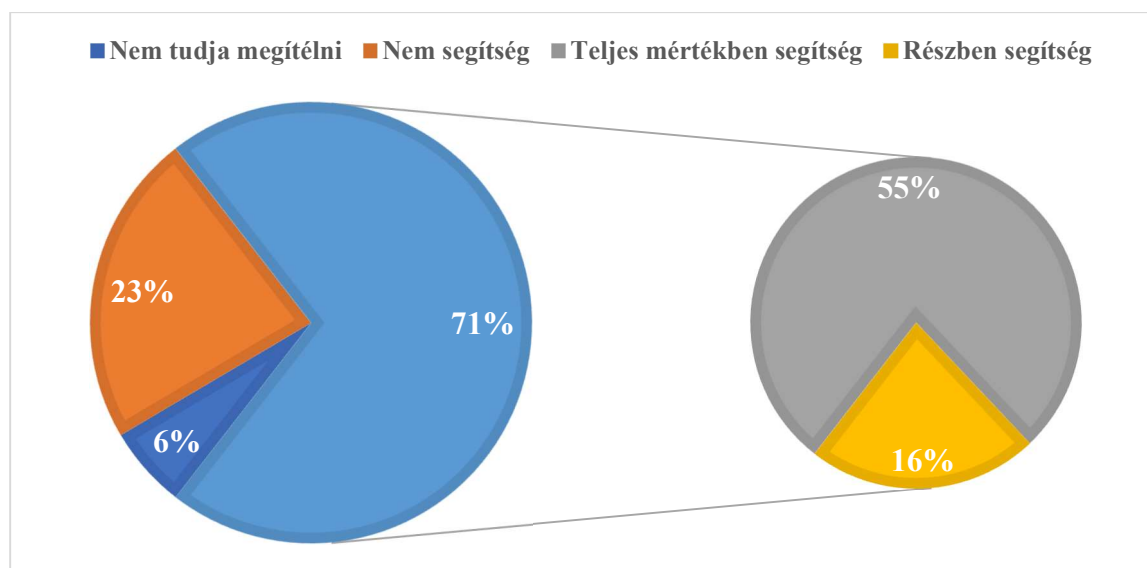

Ahogy már említettem a szabadszöveges válaszlehetőséget választottam a kérdőívemben a CSOK támogatással kapcsolatos vélemények esetében. A kérdés az alábbiként szerepelt: „Mi a véleménye a CSOK támogatásról, Ön szerint segítség ez a lakosságnak?” Ezen válaszok

feldolgozását két csoport létrehozásával kezdtem meg, melyet az alapján képeztem, hogy a válaszadó szerint segítséget jelent-e a lakosságnak a CSOK, avagy nem ítéli annak. A feldolgozás közben kibővítettem a felosztást háromra, hiszen hat százalék azt válaszolta, hogy nem tud véleményt alkotni a témában mert vagy nem ismeri a feltételeket, vagy pedig tapasztalat hiányában nem szeretne véleményt alkotni. Ez pedig azt jelenti, hogy a támogatást véleményező (kizárva a hat százalékot, akik nem foglaltak állást) közül 75% szerint a támogatás jó alternatíva azoknak a pároknak, akik családalapítás előtt állnak. Az összes válasz alapján, a 71 százalékos arányon belül elkülönítettem, hogy az egyének teljesen egyet értenek-e, vagy csak bizonyos feltételek mellett tartják hatásosnak a CSOK-ot. Az utóbbi, kisebb csoportban a válaszok azt tartalmazták, hogy akkor éri meg igénybe venni a támogatást, ha ésszerűen használják fel azt, illetve, ha rendelkezik az egyén kellő önerővel mindemellett. A beérkezett válaszok megoszlását a 7. ábra szemlélteti.

7. ábra: 100 kitöltő véleménye a CSOK támogatásról

(Forrás: Saját szerkesztés, saját kérdőívből nyert adatokkal, 2023)

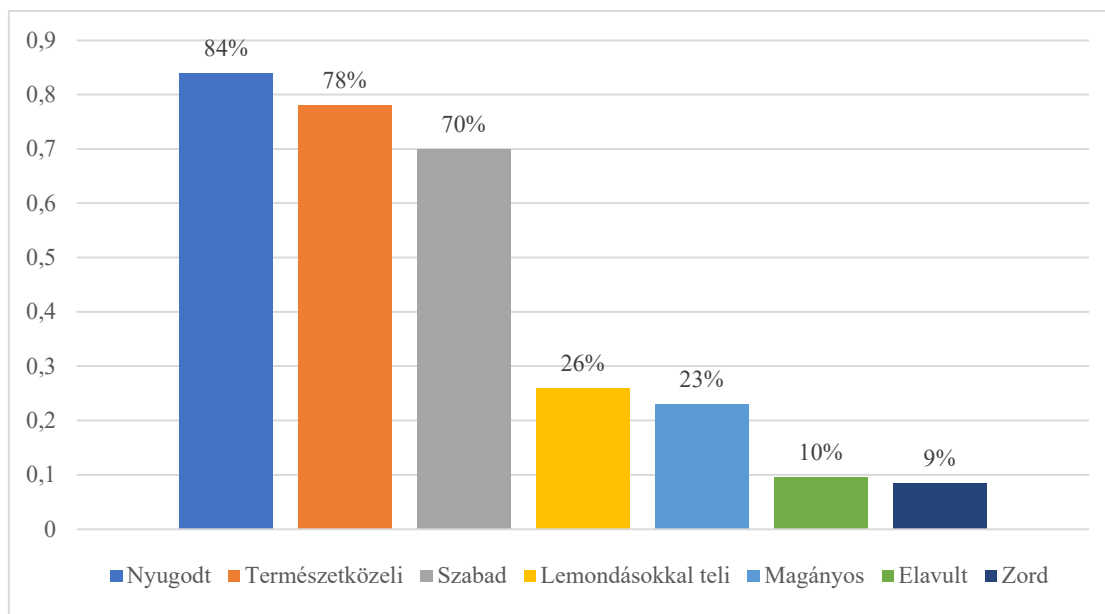
A csoport szerint, ami úgy véli nem jelent valós segítséget a CSOK, úgy gondolja, a támogatással a kormány csak azt érte el, hogy az ingatlanárak növekedtek meg és ezzel ellehetetlenítik az ingatlanvásárlástól a gyermekvállalást későbbre tervező réteget, valamint az egyedülállókat is, különös tekintettel a meglévő inflációra, ami jelenleg a Magyar Forintot érinti. Az ingatlanvásárlás mellett megemelkedett az építőanyagok ára is, mely szintén a nehezíti a helyzetet.

A lekérdezett kérdőívben megkérdeztem a kitöltőktől, hogyan változott a véleményük az önellátásra való áttéréssel kapcsolatban. Kíváncsi voltam, hogy a koronavírus hatására hogyan

alakult át a megítélésük ezzel a témával kapcsolatban. A kérdést négyfokú skálán értékeltették, melynek felépítése az alábbiaképpen alakult: 1-egyáltalán nem, 2-inkább nem, 3- inkább igen, 4-teljesen egyetértek. A négy kategóriát elemzési szempontból kettőre csökkentettem. A válaszadók 62 százaléka azt válaszolta, hogy elgondolkodott rajta, hogy önellátásba kezdjen. A következőkben kértem a kitöltőket, hogy jellemezzék néhány gondolattal a tanyasi életet. Ahogy a 8. ábra is szemlélteti, a kitöltők többsége a pozitív jelzőkkel illetve többnyire a tanyasi életet. A kitöltőket vizsgálva lakóhely alapján, azt a megállapítást teszem, hogy arányaiban tekintve minél nagyobb településről származott a válaszadó csoport, annál pozitívabb jelzőket választottak az értékelés során. Ezt az eredményt magyarázhatja a vidéket manapság övező vidékidealizálás megjelenése, mely legerőteljesebben az internetes platformokon tapasztalható.

8. ábra: Kitöltők véleménye a tanyasi életéről

(Forrás: Saját szerkesztés, adatok forrása: saját kérdőíves felmérés, 2023)

A kérdőívben a lakóhellyel kapcsolatos elégedettséget, valamint a költözni tervező személyek költözési irányait szerettem volna felmérni. Sajnálatos módon azonban nem tudtam elég fiatalot elérni a kutatásommal, és így nem tudtam a kérdést jól átfogó eredményekkel szolgálni. Az viszont mindképpen biztatónak tekinthető, hogy a kisvárosi 30 év alatti kitöltők nem terveznek elköltözni a településről, vagy ha igen akkor is elenyésző azoknak aránya, akik a városokba terveznek vándorolni. Eredményeimet a 4. táblázat mutatja be.

4. táblázat: Kontingencia táblázat a 30 év alatti válaszadók költözési terveivel kapcsolatban

(Forrás: Saját szerkesztés, adatok forrása: saját kérdőív eredményei 2023)

<i>Hol lakik?</i>	Tanya	Falu	Kisváros	Kis-középváros	Főváros	Összesen
<i>költözés iránya</i>						
város-vidék	-	-	-	1	-	1
vidék-város	--	2	2	-	-	4
város-város	-	-	-	-	1	1
vidék-vidék	-	2	4	-	-	6
nem költözik	1	4	16	2	1	24
						36

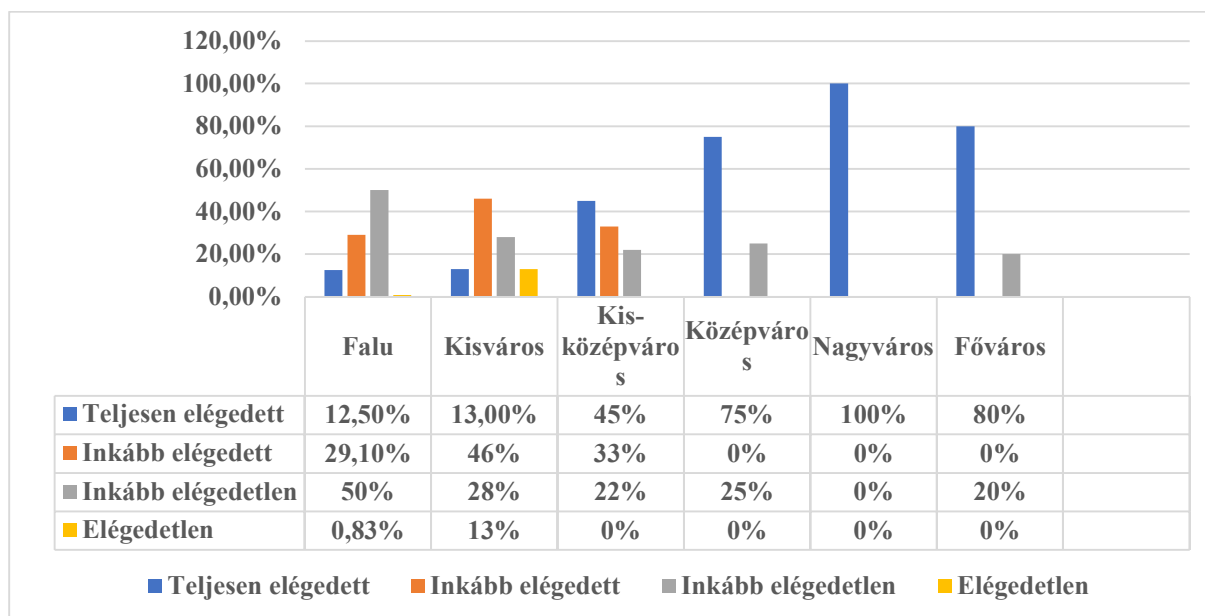
A kérdőív kitöltői az alábbi módon értékelték a településük ellátottságát ahogy az a 9. ábrán is látható, viszont tekintettel a dolgozat témájára, nem szeretnék kitérni a városokat érintő igényekre és elvárásokra, ehelyett fókuszba a vidéki területet érintő igényeket szeretném tenni. Meglátásom szerint a 9. számú ábrával a hipotézisem, ami szerint a falusi lakosok elégedetlenebbek a települési ellátottsággal a kisvárosiakkal ellentétben, bizonyítást nyert, hiszen ahogy az ábrán is látható, a falusi kitöltők elégedettségének aránya a teljesen és részben elégedett kategóriát összevonva sem éri el az 50 százalékot. Ezzel szemben a kisvárosi lakosok esetében ez az arány majdnem 60%.

A kérdőíves felmérésemben megkérdeztem a kitöltőket, hogy mit változtatnának vidéken, és az alábbi válaszokat kaptam:

- a falvakban lévők egyharmada nem változtatna a vidéken semmit, sőt akadtak, akik az 'erőltetett' fejlesztés felől jelezték aggodalmukat. A többi falusi válaszoló jobb minőségű szolgáltatási palettát szeretne, valamint több üzletet és munkalehetőséget.
- A tanyasi válaszolók többnyire elégedettek, a közbiztonságon fejlesztenének.
- A kisvárosokból válaszolók igényei elsősorban a közbiztonság fejlesztésére irányultak, az utak karbantartására, valamint a vidéki munkahelyek fizetéseinek felzárkóztatását kívánták. Kisvárostól nagyobb települések lakosai jellemzően modernizációt és infrastruktúrát fejlesztenének, azonban ezekben a válaszokban felismerhetőbb volt a

vidékkel kapcsolatos tapasztalat hiánya, így sok esetben nem reális vagy nagyon általános válasz érkezett.

9. ábra: Település ellátottságával való megelégedettség mértéke lakóhely szerint
(Forrás: Saját szerkesztés, adatok forrása: saját kérdőív eredményei 2023)

Az 5. táblázattal szeretném ismertetni eredményeimet a kitöltők álláspontját a lakóhelyválasztással kapcsolatos elvárásokkal.

5. táblázat: Fontossági szempontok értékelése hatfokú skálán a lakóhely választásának szempontjából
(Forrás: Saját szerkesztés, adatok forrása: saját kérdőív, 2023)

	1: egyáltalán nem fontos - 6: nagyon fontos					
	1	2	3	4	5	6
szép, esztétikus környezet	0	1	0	12	33	54
hasznosítható kert (szőlő, veteményes stb.)	5	8	8	24	24	31
munkahely közelsége	2	1	4	12	30	51
magas színvonalú infrastruktúra	3	4	4	24	26	39
jó közbiztonság	0	0	4	0	10	86
szabadidős létesítmények megléte	3	3	15	29	23	27
olcsó ingatlanárak	0	0	7	25	28	40
szolgáltatások széleskörűsége	2	1	3	21	25	48
oktatási intézmények jelenléte	1	3	5	10	22	59
háziállat tartásához adott feltételek	3	6	8	19	27	37

Rangsorolás tekintetében kétféle megközelítést alkalmazok az 5. táblázatban szereplő eredmények kapcsán. Egyik megközelítés alapja a szempontok aszerint rangsorolása, hogy hány kitöltő rendelte hozzájuk a hatos értéket. Ez alapján a szempontok fontossága a következőképpen alakul: legfontosabb a jó közbiztonság, második az oktatási intézmények jelenléte, harmadik az esztétikus környezet, negyedik a munkahely közelsége, ötödik a szolgáltatások széleskörűsége, hatodik az olcsó ingatlanárak, hetedik a fejlett infrastruktúra, nyolcadik a háziállat tartásához adott feltételek, kilencedik a hasznosítható kert, és utolsó helyen a szabadidős létesítmény megléte áll.

Másik megközelítésben a szempontokhoz rendelt értékek számát szoroztam az értékekkel, ezzel pedig egy kis módosulást tapasztaltam a sorrendben és egyben megegyezik azzal is mintha a szempontokhoz átlagot számítunk. A szempontok sorrendjének változása az első megközelítéséhez képest:

- az esztétikus környezet (539 pont) megelőzi az oktatási intézmények jelenlétét (526 pont),
- a hasznosítható kert és a háziállat tartásához adott feltételek végeznek az utolsó helyen, ugyanis mindkettő 447 pontot szerzett.

Az elemzést követően, azt a megállapítást teszem, hogy a hipotézisem mi szerint a lakóhely választásánál a legfontosabb szempont az olcsó ingatlan és munkalehetőség megléte, megcáfolható, hiszen a kitöltők szerint elsősorban a legfontosabb a jó közbiztonság. A munkahely közelsége és a megfizethető árú ingatlan az első három szempontban sem szerepel. Ennek oka lehet, hogy manapság az emberek többségének nem probléma az ingázás a munkahelyre, hiszen rendelkeznek jogosítvánnyal és autóval, illetve a munkahelyek közül is több kínál céges busszal bejárési lehetőséget.

Mindezek alapján érdekes eredménynek találom, hogy az esztétikus környezet megléte az oktatási színvonal előterébe került a rangsorban, holott az oktatás az egyik alapvető feladata a településeknek. Az esztétikus környezet mindezek mellett megelőzte a hasznosítható kertet is, ez úgy gondolom megválaszolja azt a jelenséget, ami sok esetben a kerteket jellemzi manapság (gyümölcsfák nincsenek, csak dísznövények). Az önellátásra való áttérés tekintetében a kitöltők több mint fele azt válaszolta, hogy elgondolkodott, hogy belekezdjen, de ezzel szemben a hasznosítható kert vált az egyik legkevésbé fontos szemponttá.

A kérdőíves felmérésben szerepelt egy felsorolás szabadidős tevékenységekről, melynek célja az volt, hogy felmérjem a kitöltők véleményét a szabadidő eltöltésére szolgáló

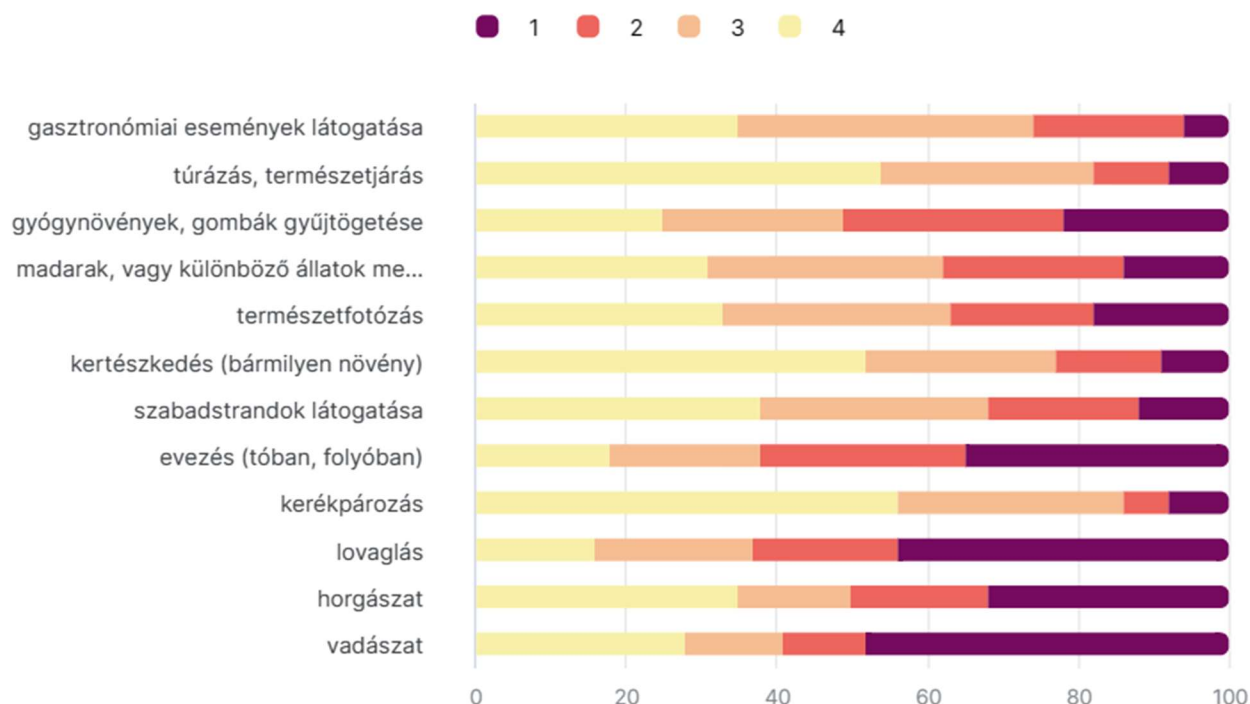
lehetőségekkel kapcsolatban. A felsorolásban találhatóak kimondottan vidék- és/ vagy természetközeli alternatívák, azonban olyanok is melyek végezhetőek városi és vidéki terekben is. A kitöltőnek minden felsorolt lehetőséget pontoznia kellett tetszés szerint. A pontozás egytől négyig volt lehetséges, melyben az egyes jelentette az 'egyáltalán nem tetszik' opciót, míg a négyes pontszám a 'nagyon tetszik' volt. A válaszok megoszlását 10. ábra reprezentálja.

A válaszok egyik értékelési módjaként választom azt, hogy a felsorolás elemeit hányan értékelték négyessel és ebből készítek egy rangsort. Ez esetben azt feltételezem, hogy akik négyest adtak nem csak, hogy szimpatizálnak az adott tevékenységgel, de lehetséges hogy űzik is azt. A sorrend a következőképpen alakult:

1. kerékpározás,
2. túrázás/ természetjárás,
3. kertészkedés,
4. szabadstrand látogatása,
5. horgászat és gasztronómiai események látogatása,
6. természetfotózás,
7. madarak, állatok megfigyelése,
8. vadászat
9. gombák, gyógynövények gyűjtése,
10. evezés (tó, folyó),
11. lovaglás.

A rangsor alakulása közben arra a következtetésre jutottam, hogy a felsorolás végére kerültek azok a tevékenységek, amelyek költségesebbek az átlagnál vagy pedig külön ismeretek elsajátítását igényli (például gombagyűjtés). A vadászathoz és a horgászathoz ráadásul arra jogosító vizsgát is szükséges letennie, annak aki ezzel szeretné a szabadidejét tölteni. Azt gondolom, a horgászat azért tudott mégis a lista elejére kerülni a vadászathoz képest, mert a horgászat esetében gyakran ezt csoportosan űzik, míg a vadászat esetében sokkal jellemzőbb az egyéni sportúzás aránya, így az népszerűbbé tudott válni az emberek körében.

10. ábra: A szabadidős tevékenységek értékelése a kitöltők véleménye alapján
(Forrás: saját szerkesztés, adatok forrása: saját kérdőív, 2023)

A másik értékelési mód szerint, aminek alapja az átlagok értékelése, a sorrend alakulása a következő:

1. kerékpározás,
2. túrázás/ természetjárás,
3. kertészkedés,
4. gasztronómiai esemény látogatása,
5. szabad strand látogatása,
6. madarak, állatok megfigyelése,
7. természetfotózás,
8. horgászat,
9. gombák, gyógynövények gyűjtése,
10. vadászat és evezés (tó, folyó)
11. lovaglás.

Látható, hogy a sorrend első három eleme nem változott még sorrend tekintetében sem, viszont a horgászat már itt is a felsorolás utóbbi felébe került. Ezeket az eredményeket az okozhatja, hogy alapvetőleg van egy erős rajongóbázisa ezeknek a kedvteléseknek, de ezek egyben megosztóak is az emberek között (például vadászat és horgászat). Ebben közrejátszhat

az állatvédelemmel és a veganizmussal kapcsolatos elméletek egyre nagyobb mértékű térnyerése.

Az eredmények ismerétének birtokában azt a megállapítást teszem, hogy a szabadidő eltöltésére alkalmas alternatívák népszerűsége és a vidékiesség között szoros kapcsolat nem mutatható ki, tekintve hogy azok a tevékenységek melyek a városban is űzhetőek mind a lista élére kerültek. A kerttel kapcsolatban benyomásom alapján e fejezetben kimutattam, hogy a kitöltők elgondolkodtak az önellátáson, és a kertészkedés, mint szabadidő is népszerűségnek örvend, de ezzel szemben a 'hasznosítható kert' mint prioritás nem jelent meg a legfontosabb szempontok között. Mindezek mögött lehetséges okként meghúzódhat a szabadidő hiánya, amit kertek művelésére lehetne fordítani, vagy pedig elképzelhető egyfajta elkényelmesedés is, hiszen a boltokban manapság az év bármelyik időszakában mindenféle zöldség és gyümölcs rendelkezésünkre áll.

5. KÖVETKEZTETÉS ÉS JAVASLAT

5.1. Következtetés

A szakirodalom fejezetet és eredmények fejezetet összevetve, úgy gondolom, hogy a jelenlegi európai uniós támogatásokban nagy hangsúlyt fektet az Európai Unió a vidéki területek felzárkóztatására, amelyet alátámaszt az is, hogy a pénzügyi források alapján mekkora hányadot képviselnek a mezőgazdasági és vidékfejlesztési támogatások. Külön szeretném hangsúlyozni e tekintetben, hogy nem elhanyagolandó, hogy a vidékfejlesztési célkitűzéseknek külön programot, a Vidékfejlesztési Programot is létrehozták.

Úgy gondolom, hogy ez egy olyan terület, melyben nem csak az anyagi források megléte a fontos, hanem legalább olyan fontos, az is, hogy ezek a források olyan személyek kezébe kerüljenek, akik jól tudják ezeknek az eszközöknek a kihasználását meghatározni, koordinálni, és oda juttassák el, ahol valóban szükség van rájuk.

Személy szerint örülök, hogy manapság elkezdődött a vidéki területek fontosságának felismerése, és felértékelődése. Azonban azt is gondolom, hogy nagyon messze vagyunk attól, hogy a vidéki terekben az alapvető szolgáltatások, infrastrukturális feltételek olyan szintűvé fejlődjenek, mint az urbánus terekben.

A téma körbejárásának eredményeképpen azt a következtetést tudom levonni, hogy:

- A Falusi CSOK ismertsége nem függ a lakosság korosztályától, sőt a lakosság majdnem egésze hallott már róla. A csoporton belül, akik már hallottak róla, kevesen vannak azok, akiknek nincs kialakult képe/ véleménye a támogatásról.
- A költözések irányai nem sokban térnek el a szakirodalomban olvasható irányoktól, melyek a múlt század vándorlási trendjeit jellemezték. A hegyvidéki területek továbbra sem népszerűek, az ország központi területével ellentétben. Hazánk kelet felőli nyugati irányú migrációja töretlenül jelentősnek bizonyul.
- A vándorlási céltelepülés meghatározásakor azok a lakhelyválasztási szempontok érvényesülnek, amelyeket a kérdőíves felmérés keretében a legmagasabb pontszámot érték el. Ezek a tulajdonságok (jó közbiztonság, esztétikus környezet, munkahely és szellemi tőke megléte) érvényesülnek a napjainkban legnépszerűbbnek tekinthető országrészekben, melyek Győr környéke, Budapest agglomeráció, Balaton környéke.

5.2. Javaslat

Azt javasolnám elsősorban, hogy anyagi forrást fektessük bele a lakosság képzésébe, hiszen hiába adott modern technológiai feltétel, ha nincs hozzá humánerőforrás, aki azt irányítani, felülvizsgálni, javítani tudja. Hiszem azt, hogy az oktatás nagyon fontos, és az arra szánt ráfordítás, ami a legkifizetődőbb. Mindezt azért gondolom egy jó válasznak a vidéki tereket ért problémákra, mert a kérdőívet kitöltőket megkérdezve a szolgáltatások, egészségügy, infrastrukturális alacsony színvonalát hangsúlyozták. Ha az oktatás színvonalát meg tudnánk emelni, több jól képzett munkaerő lenne az országban, akik tudnák javítani a szolgáltatások színvonalát. Elképzelésem szerint, az oktatási támogatáson túl, az tanulmányok befejezését követően pályakezdő támogatással lehetne a pályakezdőket támogatni, melynek felhasználása történhetne eszközbeszerzésre, bérleti díjra, rezsi díjra, attól függően milyen tevékenységet szeretne végezni az illető. Ezt azért is gondolom egy jó lehetőségnek, mert ezzel elő tudnák mozdítani a vállalkozások számát, ha a kezdeti költségekben segítséget kapnak s mindemellett nem korlátozódna csak a szakmákra, hanem egyenlő eséllyel indulna egy szellemi foglalkozású kezdő vállalkozó, mint aki szakmát szerzett és úgy szeretne vállalkozást indítani.

Ha pedig sikerülne az oktatási színvonalat emelni, és ezzel együtt több lenne a szakember is, akkor talán a városi terekben akkora lenne a túltelítettség a szakmában, hogy úgymond 'kényszerből' is, de néhányan kiszorulnának a vidéki terekbe, ami szintén kedvező lehet a kisebb településeknek, hiszen a szolgáltatások palettája tovább bővül, valamint a kistelepülések bevételeire is kedvezően hatna. Emellett a versenyhelyzet is kényszerítő hatással bír a vállalkozásokra, hogy fejlődjenek, ami szintén az előbb említett szolgáltatási színvonal emelkedését jelentené.

A munkahelyteremtés kapcsán álláspontom szerint, nagyon fontos a vállalatok bevonása a vidéki terekbe, de ez lehetőleg ne a természeti környezet kárára váljon. Nézőpontom szerint, a vidéken elhagyatott, -különösen a régi szocializmusból megmaradt- épületek kihasználása barnamezős beruházásként fontos tényező lehetne. A vállalatokkal egyeztetve, különböző kedvezményeket biztosítva mindenképpen igyekeznék a kihasználatlan tereket megtölteni tartalommal.

Igyekeztem ebben a fejezetben reális elképzeléseket és javaslatokat megfogalmazni a vidéki terekkel kapcsolatban. Úgy gondolom, ezen javaslatok megtartásával jobban hozzá lehetne járulni a vidéki terek fejlődéséhez, mint azt elsőre sokan gondolnák, hiszen a vidéki tereket elsődlegesen a lakók töltik meg tartalommal.

6. ÖSSZEFOGLALÁS

A dolgozatom témája a vidékre költözés változó motivációi napjainkban, mellyel céloom az volt, hogy megismerjem a vidéki lakók véleményét a vidékről, és saját helyzetének értékelését, illetve terveit, különös tekintettel a fiatalabb korosztályra.

A dolgozatba igyekeztem bevonni a tanyák és külterületeken élők megsegítésére vonatkozó intézkedéseket, valamint megismerni a vidéki lakosságban képviselt arányukat. A kutatásom során rövid betekintést nyerhettünk a magyar vidéken élők jelenlegi helyzetébe, annak meghatározó tényezőibe és – bizonyos szinten – abba ahogyan, az ott élők megélik azt. Megismerhettük a szekunder adatokon keresztül azokat a tényezőket és változásokat melyek a leginkább érintik a magyar vidéken letelepedni kívánó réteget. Igyekeztem bemutatni emellett a támogatási alternatívákat is, melyeket a vidéki terekben ki tud használni a lakosság.

A dolgozat felépítését a szakirodalmi áttekintéssel kezdtem meg, mellyel igyekeztem megalapozni a szakterülethez tartozó információkat, melyeknek ismerete elengedhetetlen a magyar vidéket manapság jellemző folyamatok értelmezéséhez. A szakirodalmi anyagok annak ellenére, hogy egymástól elsőre elkülönülni látszanak, igenis összekapcsolódnak és nagyon jól tükrözik, hogy a magyar vidék nem csak hogy mekkora részt képvisel hazánk geológiai, kulturális, gazdasági és társadalmi részéből, hanem hogy mennyire összetett rendszer is egyben. E fejezet tartalmazza a magyar vidéken végbement vándorlási folyamatokat, a tanyák kialakulásának összefoglalását, a felszámolásokra irányuló kezdeményezéseket, a ruralitás megnyilvánulását, az összehangolt fejlesztés fontosságát, a vidék fogalmát és hogy miben rejlik a vidék vonzereje. Ismertetem továbbá a magyar falvakban igénybe vehető támogatásokat is.

Anyag és módszer fejezetben összefoglalom a primer és szekunder kutatásban használt módszereket, adatbázisokat, és bemutatom a kérdőíves felméréshez kapcsolódó mintát is a kitöltők összetételének jellemzőivel.

Az eredmények fejezetemben ismertetem azokat az eredményeket a kérdőíves felméréssel kapcsolatban, melyet a támogatások, valamint a tanyasi és vidéki életformák véleményezésére készítettem el. A kitöltést százan végezték el, és internetes felületen tettem közzé a minél egyszerűbb adatbevitel céljából. Bemutatom a primer és a szekunder adatokból készült eredményeket ábrákkal, táblázatokkal és térképekkel, elősegítve az eredmények könnyebb érthetőségét a vizuális elemek beépítésével.

E fejezetben bizonyítást nyer két hipotézisem. Egyik miszerint a falvakban élők elégedetlenebbek a települések ellátottságával, mint a vidéki kisvárosok lakói. Másik bizonyítást nyert hipotézisem szerint a vándorlások irányai hazánkat tekintve nem változtak a 100 évvel ezelőttiekhez képest. A harmadik hipotézis, amit megfogalmaztam a kutatás kezdetét megelőzően, cáfolásra került. Ezzel azt feltételeztem, hogy a lakóhely kiválasztásában fontos szereppel bír, hogy viszonylag alacsony áron jussunk ingatlanhoz, valamint a munkahely közelsége is döntő szereppel bír. Kutatásom eredményeképpen a kitöltők szerint a legfontosabb fejlesztendő területek a vidéken az infrastruktúra, a szolgáltatások színvonalának javítása és munkahelyek számának növelése is rendkívül fontos. A kérdőív kitöltőinek több mint fele elgondolkodott a koronavírus hatására, hogy önellátásba kezdjen, és azt is megtudtam, hogy az otthonvándorlás tekintetében a legfontosabb szempontok számukra a jó közbiztonság, az esztétikus környezet, valamint fontos számukra az oktatási intézmények jelenléte is.

Megismertem a véleményüket a tanyákkal kapcsolatban, és megállapítottam, hogy manapság is övezi vidékidealizálás a vidéket, különösen a tanyákat. Szekunder adatok fejezetben megállapítom, hogy a tanyák fejlesztésének előmozdítása csakis és kizárólag az alapvetően is tanyás térségnek számító területekre korlátozódik. Szekunder eredmények fejezetben térképpel bemutatom a lakáshelyzet alakulását építések és megszűnések alapján, illetve egy ehhez hasonló térképen az épített lakások számát 10 000 főre vetítve településenként 2022-ben. Megállapítom ugyanebben a fejezetben, hogy a lakhatással kapcsolatos költségek emelkedése nem csak Magyarországot érintette Európában, de hazánkban volt a legnagyobb mértékű ez az emelkedés. Táblázatokkal szemléltetem, hogyan változott a lakásépítés költsége az elmúlt években, valamint azt is, hogyan gyengült a forint értéke az elmúlt évek folyamán.

A javaslatok fejezetben megtettem javaslataimat a vidéki terek fellendítésével kapcsolatban, melyben leírtam, hogy a legfontosabb fejlesztendő területnek az oktatást tekintem és fontos, hogy az emberek képességeit, kompetenciáit fejlesszük a materialista szempontú beruházások mellett, hiszen manapság az élethosszon át tartó tanulás a legkifizetődőbb.

7. FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Bajmócy – Dudás R. (2008), Új trendek Magyarország népességének belföldi migrációjában. Csapó Tamás – Kocsis Zsolt: A közép- és nagyvárosok településföldrajza. Savaria University Press, Szombathely, pp. 208-218.
2. Bajmócy P. – Balogh A. (2012), Egykori majorok tipizálása Vas megyei példákön, Földrajzi Közlemények 136/2, pp. 165-181.
3. Bánlaky P. (1998), A kistérségi fejlesztés alapelvei, Miskolc, MTA RKK
4. Becsei J. (2008), Mozaikok az Alföld-kutatás múltjából. Földrajzi Múzeumi Tanulmányok, 17. pp. 38-47.
5. Bell D. (2006), Variations on the rural idyll, Handbook of rural studies, London: Sage. Pp. 149–160.
6. Beluszky P. (1999), Magyarország településföldrajza. Budapest-Pécs, Dialóg Campus
7. Bray Á. – Kovács T. (2021), Alföldi tanyák és tanyapolitikák a múltban és a jelenben, Pécs, Acta Sociologia, Pécsi Szociológiai Szemle 7. évfolyam 1. szám
8. Csatári B. (2013), Tanyák az alföldi tájban, Országépítő 2013/ 3.kiadás, p 35-38.
9. Csatári B., Kanalas I., Szőke L., Szőke Sz. (2005), Tanyakutatás, kutatási jelentések, 5. füzet
10. Csité A. (1999), Paraszti közösségtől a ruralitásig, Szociológiai szemle, 3. szám, pp. 137-154.
11. Csurgó B. (2013), Vidéken lakni, vidéken élni, Budapest, Argumentum Kiadó
12. Csurgó B. (2014), A vidék nosztalgiája, socio.hu, 2014/2.szám
13. Csurgó B. – Nagy Kalamász I. (2007), A szolgáltató vidék: a Művészetek Völgye és az etyeki bor- és gasztronómiai fesztiválok. In Kovács I. Vidékiek és városiak. A tudás és imázshasználat hatásai a vidéki Magyarországon. Budapest: L'Harmattan Kiadó – p 67–84.
14. Csurgó B., Megyesi B. (2016), A képzelt különbségek a városi és vidéki közösségek, társas kapcsolatok kvantitatív vizsgálata, socio.hu, 2016/ 3
15. Dancsokné Fóris E. K. (2020), Vidéki térségek a települések szövetében, Budapest, K.n.
16. Demény P. (2004), Európa népességgazdasági dilemmái a huszonegyedik század kezdetén, Demográfia, 47. évfolyam, 1-2

17. Dövényi Z. (2016), A Kárpát-medence földrajza, Budapest, Akadémiai Kiadó
18. Dudás R. (2021), A szuburbanizáció és a dezurbanizáció folyamatai Magyarországon az érintett települések önkormányzatainak szemszögéből, Településföldrajzi Tanulmányok, 2. évfolyam 1. szám
19. Egri Z. – Kőszegi I. R. (2016), Vidékfejlesztés jegyzet, Kecskemét K.n.
20. Erdei F. (1971), Város és vidéke, Budapest, Akadémiai Kiadó
21. Fejős Z. – Szíjártó Zs. (2000), Turizmus és kommunikáció. Budapest – Pécs: Néprajzi Múzeum – PTE Kommunikáció Tanszék
22. Flynn, A.-P. Lowe (1994), Local Politics and Rural Restructuring: The Case of Contested Countryside, Symes Agricultural Restructuring and Rural Change in Europe. Wageningen: Agricultural University, p 247-259.
23. G Fekete É. (2013), Integrált Vidékfejlesztés, Miskolc, K.n.
24. Harcsa I. (1996-2000), Magyarország a XX. században, Szekszárd, Babits Kiadó
25. Horzsa G. (2022), Társadalomstruktúra az Orbán-rendszerben, Szociológiai szemle, 2022/2. szám
26. Horzsa, G. (2022), Vidékfejlesztés és vándorlás: Vidékfejlesztési programok elvándorlásra és vándorlási hajlandóságra gyakorolt hatása magyarországi községek lakói körében, Társadalomtudományi Szemle, 12. szám, p 105–112.
27. Jakab A. Zs. – Peti L. (2020), Ruralitás, korunkban változó falu, Korunk 31. évf. p 3-4.
28. Jones O. (1995), Lay discourses of the rural: Developments and implications for rural studies, Journal of Rural Studies, 1, pp. 35-49.
29. Kotics J. (2011), Újjáéledő paraszti mentalitás? A reprivatizáció hatása a gazdálkodói stratégiákra és habitusokra, Párbeszéd a hagyománnyal: A néprajzi kutatás múltja és jelene. pp. 167-183.
30. Kovách I. (2012), Vidék az ezredfordulón, Budapest, Argumentum Kiadó
31. Kovách I. (2014), A földkoncentráció kutatása és a birtokrekonstrukciós módszer. Metszetek, 4. évfolyam p 138–144.
32. Megyesi B. (2007), A magyar lakosság vidékkel kapcsolatos attitűdjei, Tudás és imázshasználat hatásai a vidéki Magyarországon, Budapest: L'Harmattan Kiadó p 27-45.
33. Mormont M. (1987), Rural nature and urban natures. Sociologia Ruralis, 27: pp. 1-20.

34. Noorani M. (2015), To Farm or Not to Farm? Rural Youth Perceptions of Farming and their Decision of Whether or Not to Work as a Farmer: A Case Study of Rural Youth in Kiambu County, Kenya, Ottawa, School of International Development and Global Studies, University of Ottawa p 32-33.
35. Pirisi G., Trócsányi A. (2019), Fejezetek a társadalomföldrajz világából, Pécs, Publikon Kiadó
36. Plöchl K. (2022), A MAGYAR LAKÁSTÁMOGATÁSI RENDSZER VIZSGÁLATA A CSOK-LAKÁSTÁMOGATÁSON KERESZTÜL AZ ORSZÁG NYUGATI ÉS KÖZÉPSŐ RÉGIÓIBAN, Sopron, K.n
37. Rechnitzer J., Smahó M. (2012), Területi politika, Budapest, Akadémiai Kiadó
38. Romány P. (1973), Tanyarendszer ma. Budapest, Kossuth Könyvkiadó
39. Romvári R. (2022), A TANYÁS TELEPÜLÉSRENDSZER STRUKTURÁLIS VÁLTOZÁSAI, Gödöllő
40. Schulze, G. (2000), Élménytársadalom. A jelenkor kultúrszociológiája. Szociológiai Figyelő. 1–2, p 135–158.
41. Short B. (2006), Idyllic ruralities, Handbook of rural studies. London: Sage, p 133–148.
42. Tímár J. (1999), Elméleti kérdések a szuburbanizációról, Földrajzi Értesítő XLVIII. évfolyam 1-2 füzet, 7-31. p
43. Tomay K.- Lajos V. (2022), A képzelt vidék- a lehetséges, a megteremtett és megélt vidékiség, Szociológiai Szemle 32. szám p 4–14.
44. Váradi M. M. (2008), Kistelepülések lépéskényszerben, Budapest, Új Mandátum Kiadó

INTERNETES FORRÁSOK JEGYZÉKE:

45. http1: [Magyar Falu Program](#)
46. http2: <https://www.portfolio.hu/ingatlan/20231005/igy-elunk-2023-ban-magyarorszagon-tiz-latvanyos-abra-a-hazai-lakasallomanyrol-643835>
47. http3: [Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer \(TeIR\) | Lechner Tudásközpont \(lechnerkozpont.hu\)](#)
48. http4: [Központi Statisztikai Hivatal \(ksh.hu\)](#)
49. http5: [Home - Ártörténet \(artortenet.hu\)](#)
50. http6: [Home - Eurostat \(europa.eu\)](#)

8. ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. ábra: 2022-es áremelkedés százalékos mértéke Európában és Törökországban	28
2. ábra: Folyósított hitelek száma 2020-tól felhasználás alapján.....	29
3. ábra: Az épített lakások 10 000 főre jutó száma településenként 2022-ben.....	30
4. ábra: Lakások számának alakulása 2011 és 2021 között.....	31
5. ábra: Tanyás térségnek számító területek a Tanyafejlesztési Program alapján.....	32
6. ábra: Támogatási formák ismertségének megoszlása a kitöltők között.....	33
7. ábra: 100 kitöltő véleménye a CSOK támogatásról.....	34
8. ábra: Kitöltők véleménye a tanyasi életéről	35
9. ábra: Település ellátottságával való megelégedettség mértéke lakóhely szerint	37
10. ábra: A szabadidős tevékenységek értékelése a kitöltők véleménye alapján	40

9. TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. táblázat: Falusi CSOK támogatási összegek.....	16
2. táblázat: Pénzürtékindex	26
3. táblázat: Lakásépítési költségek alakulása anyagköltség és munkadíj tekintetében 2015 bázisévhez viszonyítva.....	27
4. táblázat: Kontingencia táblázat a 30 év alatti válaszadók költözési terveivel kapcsolatban	36
5. táblázat: Fontossági szempontok értékelése hatfokú skálán a lakóhely választásának szempontjából.....	37

MELLÉKLETEK

Vidékre költözés változó motivációi

Tisztelt Kitöltő!

Nemoda Gréta vagyok, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem hallgatója.

Nagy örömmel venném, ha kitöltené az alábbi kérdőívet, mellyel hozzájárul a szakdolgozatom kutatási fejezetének alakulásához.

1 Hány éves?

Tippek a kérdéshez: *Kérem válassza ki a megfelelő kategóriát.*

- ☐ 30 év alatt ☐ 31-45 év ☐ 46-60 év ☐ 61 év és idősebb

2 Mi az Ön neme?

- ☐ Nő ☐ Férfi

3 Mi az Ön befejezett legmagasabb végzettsége?

Tippek a kérdéshez: *Kérem, válasszon az alábbiak közül.*

- ☐ általános iskola ☐ szakiskola ☐ szakközépiskolai, gimnáziumi érettségi ☐ diploma

4 Ön hol lakik?

Tippek a kérdéshez: *Kérem, válasszon az alábbiak közül.*

- ☐ Tanyán ☐ Faluban ☐ Kisvárosban (20 ezer fő alatt) ☐ Kis-Közpétvárosban (20-50 ezer fő) ☐ Közpétvárosban (50-100 ezer fő)
- ☐ Nagyvárosban (100 ezer fő felett) ☐ Fővárosban

5 Hogyan jellemezné a vidéket?

6 Mit változtatna vidéken?

7 Mennyire tartja fontosnak az alábbi szempontokat lakóhely választásának tekintetében? (1- egyáltalán nem fontos, 6- nagyon fontos)

Tipp a kérdéshez: Kérem, jelöljön ki egy választ minden sorban.

	1	2	3	4	5	6
szép, esztétikus környezet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hasznosítható kert (szőlő, veteményes, gyümölcsfák) kialakítása	☐	☐	☐	☐	☐	☐
munkahely közelsége (legjobb ha helyben)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
magas színvonalú infrastruktúra	☐	☐	☐	☐	☐	☐
jó közbiztonság	☐	☐	☐	☐	☐	☐
szabadidős létesítmények megléte a településen (pl. fitnesszterem, mozi)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
olcsó ingatlanárak	☐	☐	☐	☐	☐	☐
szolgáltatások széleskörűsége (pl üzletek)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
oktatási intézmények jelenléte	☐	☐	☐	☐	☐	☐
háziállat tartásához adott feltételek	☐	☐	☐	☐	☐	☐

8 Kérem, jelölje azt a támogatási formát, amelyről már hallott korábban!

☐ Falusi Civil Alap ☐ Falusi CSOK ☐ Falusi Útalap ☐ Magyar Falu Program

9 Mi a véleménye a CSOK támogatásról, Ön szerint segítség ez a lakosságnak?

10 Mi a véleménye a lakóhelyének környékén lévő úthálózatról?

Tippek a kérdéshez: Kérem, válasszon az alábbiak közül.

- ☐ Teljesen elégedett vagyok.
 ☐ A minősége jónak mondható, viszont nem eléggé sűrű a hálózat.
 ☐ Az úthálózat sűrűsége elég, de az állapota rossz.
 ☐ Sem a sűrűségével, sem az állapotával nem vagyok megelégedve.

11 Mennyire igaz az állítás Ön szerint? "A településem méretét tekintve, elég szolgáltatás található meg benne."

Tippek a kérdéshez: Kérem, értékelje az állítást. 1- egyáltalán nem értek egyet. 2- inkább nem értek egyet. 3-inkább egyetértek. 4- teljesen egyetértek.

☆☆☆☆ / 4

12 Kérem, értékelje az alábbi állítást. "A Covid alatt elgondolkodtam, hogy önellátásra kísérletet tegyek." (pl.: zöldségtermesztés)

Tippek a kérdéshez: Kérem, értékelje az állítást. 1- egyáltalán nem értek egyet. 2- inkább nem értek egyet. 3-inkább egyetértek. 4- teljesen egyetértek.

☆☆☆☆ / 4

13 Kérem, értékelje az alábbi állítást. "A Covid előtt szívesebben éltem volna városban, azonban ez megváltozott a járvány miatti bezártságot követően."

Tippek a kérdéshez: Kérem, értékelje az állítást. 1- egyáltalán nem értek egyet. 2- inkább nem értek egyet. 3-inkább egyetértek. 4- teljesen egyetértek.

☆☆☆☆ / 4

14 Kérem, értékelje a következő állítást. "Számomra az álmotthont csend, nyugalom és a friss levegős környezet jellemzi."

Tippek a kérdéshez: Kérem, értékelje az állítást. 1- egyáltalán nem értek egyet. 2- inkább nem értek egyet. 3-inkább egyetértek. 4- teljesen egyetértek.

☆☆☆☆ / 4

15 Kérem értékelje a következő állítást. "Sohasem akartam nagyvárosban élni."

Tippek a kérdéshez: Kérem, értékelje az állítást. 1- egyáltalán nem értek egyet. 2- inkább nem értek egyet. 3-inkább egyetértek. 4- teljesen egyetértek.

☆☆☆☆ / 4

16 Kérem, jellemezze pár gondolattal a városi életet.

17 Kérem, értékelje az alábbi szabadidős tevékenységeket tetszés szerint.

Tippek a kérdéshez: 1- egyáltalán nem tetszik 2- nem tetszik 3- tetszik 4- nagyon tetszik

	1	2	3	4
gasztronómiai események látogatása	☐	☐	☐	☐
túrázás, természetjárás	☐	☐	☐	☐
gyógynövények, gombák gyűjtögetése	☐	☐	☐	☐
madarak, vagy különböző állatok megfigyelése	☐	☐	☐	☐
természetfotózás	☐	☐	☐	☐
kertészkedés (bármilyen növény)	☐	☐	☐	☐
szabadstrandok látogatása	☐	☐	☐	☐
evezés (tóban, folyóban)	☐	☐	☐	☐
kerékpározás	☐	☐	☐	☐
lovaglás	☐	☐	☐	☐
horgászat	☐	☐	☐	☐

vadászat

☐☐☐☐

18 Kérem, jellemezze a tanyasi életet.

Tippek a kérdéshez: Választhat az alábbi jellemzők közül, kiegészítését pedig megteheti az "egyéb" mező megjelölésével, majd annak kitöltésével.

- ☐ Nyugodt
- ☐ Szabad
- ☐ Magányos
- ☐ Elavult
- ☐ Zord
- ☐ Lemondásokkal teli
- ☐ Természetközeli
- ☐ Egyéb

19 Költözött az elmúlt 5 évben?

Tippek a kérdéshez: Kérem, válasszon az alábbiak közül.

- ☐ igen ☐ nem

20 Tervez költözést a következő 5 évben? Amennyiben igen, akkor melyik párosítás igaz az Ön esetében?

Tippek a kérdéshez: (Az 1. tag a jelenlegi lakhelyét jelenti, a 2. pedig a költözés irányát.)

- ☐ Város- vidék. ☐ Vidék- város. ☐ Város- város. ☐ Vidék-vidék. ☐ Nem tervezek költözni.

21 Amennyiben az előző kérdésre igennel válaszolt, mi motiválja Önt a költözésben?

A kérdőív végére ért. Köszönöm szépen, hogy kitöltésével hozzájárult a szakdolgozatom primerkutatásához!

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Nemoda Gréta
A Hallgató Neptun kódja: DT3TKJ
A dolgozat címe: A vidékre költözés változó motivációi napjainkban
A megjelenés éve: 2023
A konzulens intézetének neve: Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdálkodás Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Vidék- és Területfejlesztési Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: Jászárokszállás, 2023. 11. 02.

Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

Nemoda Gréta (hallgató Neptun azonosítója: **DT3TKJ**) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / **nem javaslom**².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: Gyöngyös, 2023. október 31.

Dr. Koncz Gábor
belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendó.

³ A megfelelő aláhúzendó.